

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Karina Kuster

Vpliv svetovne finančne krize na doseganje Razvojnih ciljev tisočletja

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Karina Kuster

Mentorica: red. prof. dr. Maja Bučar

Vpliv svetovne finančne krize na doseganje Razvojnih ciljev tisočletja

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

*Tisti, ki so preveč pametni,
da bi se ukvarjali s politiko,
so kaznovani s tem, da jim vladajo neumnejši od njih.
(Platon – grški filozof)*

*Zahvaljujem se svoji družini za vso podporo, pomoč in spodbudo,
ki so mi jo dajali tekom celotnega študija.
Hvala mentorici prof.dr. Maji Bučar za potrpežljivost in pomoč pri pisanju diplomskega
dela.
Zahvaljujem pa se tudi vsem ostalim, ki so mi na kakršenkoli način
pomagali pri študiju ter pri dokončanju diplomskega dela.*

Vpliv svetovne finančne krize na doseganje Razvojnih ciljev tisočletja

Diplomsko delo je plod razmišljanja o aktualnih gospodarskih in političnih temah, ki ljudem krojijo vsakdan. Raziskovalni pristop je zastavljen tako, da na čimbolj jasen in objektivni način išče odgovore na razvojna vprašanja, prav tako pa skuša analizirati tudi aktualno stanje. Razvojni cilji tisočletja so prvi globalno sprejet program, ki se celovito ukvarja z najbolj perečimi problemi človeštva. Kljub velikemu gospodarskemu napredku in rasti, ljudje po vsem svetu še zmeraj živijo pod pragom revščine. Finančna kriza je s svojim začetkom v letu 2008 krepko zamajala svetovno finančno ureditev. Posledice so čutile države, banke, podjetja in posamezniki. Gospodarska stabilnost svetovnih gospodarstev je še vedno pod vprašajem, stopnja nezaposlenosti je zelo visoka, razvite države pa se soočajo z dolgovi in majhno gospodarsko rastjo. V diplomskem delu me je zanimala predvsem korelacija med finančno krizo in doseganjem Razvojnih ciljev tisočletja. Predvidevala sem, da bo marsikatera država donatorica uporabila krizo kot izgovor, zakaj ni dosledno upoštevala svojih zavez, vendar temu ni bilo tako. Zmanjševanju sredstev za razvojno pomoč smo bili priča samo v letu 2011 in 2012, v vseh ostalih letih pa smo beležili konstantno rast tokov uradne razvojne pomoči. V skladu s podatki lahko zaključimo, da v državah v razvoju kljub krizi ni prišlo do porasta zadolžitve do te mere, da bi to bistveno poslabšalo njihov gospodarski položaj. Največji negativni učinki krize so se pokazali prav na področju mednarodne trgovine.

Ključne besede: milenjski razvojni cilji, finančna kriza, revščina.

The impact of the global financial crisis on the achievement of MDGs

This thesis is the result of deliberations about the current economic and political issues which are shaping the everyday life of people. The research approach to this problem is set to find a clear and objective way of searching for answers in the field of development issues and to analyse the current state of affairs. The Millennium Development Goals were adopted as the first global program that comprehensively deals with the most pressing problems of humanity. Despite the economic progress and growth, people all around the world still live below the poverty line. The financial crisis with its beginning in 2008 has shaken the global financial system. The consequences are felt by countries, banks, companies and individuals. The economic stability of the world's economies is still under question, the unemployment rate is very high, and the developed countries are faced with debts and low economic growth. In the thesis I was mainly interested in the correlation between the financial crisis and the achievement of the Millennium Development Goals. I assumed that many donor countries would use the crisis as an excuse for not consistently complying with their commitments, however this was not the case. We have witnessed the reduction of resources for development assistance only in 2011 and 2012, in all other years we have recorded a constant growth in the Official Development Assistance flows. According to the data we can conclude that in the developing countries, despite of the crisis, there has not been an increase in borrowing to the extent that it would substantially worsen their economic situation. The greatest negative effects of the crisis can be seen in the field of international trade.

Key words: Millenium Development Goals, financial crisis, poverty.

Kazalo

1	UVOD.....	9
2	METODOLOGIJA.....	11
2.1	Namen, cilj, osnovne trditve.....	11
2.2	Omejitve diplomskega dela:.....	11
2.3	Metode raziskovanja.....	12
3	PREDSTAVITEV RAZVOJNIH CILJEV TISOČLETJA.....	13
3.1	MRC.....	13
3.2	Izkoreninjenje skrajne revščine in lakote.....	14
3.3	Doseganje univerzalne osnovnošolske izobrazbe.....	17
3.4	Spodbujanje enakosti med spoloma in okrepitev položaja žensk.....	20
3.5	Zmanjšati umrljivost otrok.....	21
3.6	Izboljšati zdravstveno stanje mater.....	23
3.7	Boj proti HIV/AIDS, malariji in drugim boleznim.....	25
3.8	Zagotoviti okoljsko trajnost.....	27
3.9	Razvoj globalnega partnerstva za razvoj.....	28
4	ZAČETEK FINANČNE IN GOSPODARSKE KRIZE.....	30
4.1	Ameriška hipotekarna kriza.....	30
4.2	Razvoj krize in prenos le-te v svetovne ekonomije.....	30
5	RAZVOJNA POMOČ (ODA).....	34
5.1	Definicija razvojne pomoči.....	34
5.2	Gibanje uradne razvojne pomoči pred in med krizo.....	35
5.3	Države članice DAC-a in njihovo upoštevanje zavez.....	37
6	UČINKOVITOST ODPISA DOLGOV DVR IN VPLIV TEGA MEHANIZMA NA POSPEŠEVANJE RAZVOJA.....	45

6.1	Visoko zadolžene revne države in Pobuda za odpis dolgov	45
7	VPLIV SODELOVANJA DRŽAV V RAZVOJU V MEDNARODNI TRGOVINI NA NJIHOV RAZVOJ IN GOSPODARSKI POLOŽAJ	50
8	SKLEP	52
9	LITERATURA	54

Kazalo Grafov

Graf 3.1:	Delež ljudi, ki živi z manj kot 1,25 dolarja na dan 1990, 2005 in 2010 (odstotki) ..	16
Graf 3.2:	Pregled problematike lakote po regijah.	17
Graf 3.3:	Neto stopnja vključenosti otrok v osnovnošolsko izobraževanje 1990, 2010 in 2015.	19
Graf 3.4:	Stopnja časovno odvisne podzaposlenosti, moški in ženske, za obdobje 2010 do 2012 (odstotki).	20
Graf 3.5:	Število mrtvih otrok, starih manj kot 5 let na 1.000 živorojenih, 1990 in 2011.	22
Graf 3.6:	Stopnja smrtnosti mater in nosečnic v letih 1990, 2000 in 2010 (smrtnost mater na 100.000 živorojenih otrok, starost mater med 14 – 49 let).	24
Graf 3.7:	Stopnja okuženih z virusom HIV (število okuženih na 100 ljudi v starostni skupini 15 – 49 let), v letih 2001 in 2011.	26
Graf 3.8:	Delež emisij ogljikovega dioksida po regijah v letih 1990, 2009 in 2010.	28
Graf 5.1:	Gibanje uradne razvojne pomoči pred in med krizo	35
Graf 5.2:	Uradna razvojna pomoč, ki so jo prispevale države članice DAC-a v letih 2000, 2010, 2011 in 2012 (odstotek bruto domačega proizvoda)	38
Graf 5.3:	Skupna vrednost razvojne pomoči dodeljene prednostnim skupinam držav v letih 2000 do 2011 (prikaz v milijardah dolarjev, upoštevajoč vrednost dolarja v letu 2010)	41
Graf 6.1:	Zunanji dolg držav v razvoju med letoma 2000 in 2012.	47
Graf 6.2:	Tveganje za dolžniško stisko pri državah pod-Saharske Afrike med letoma 2006 in 2013.	48

Kazalo tabel

Tabela 5.1: Vrzeli pri izpolnjevanju obveznosti članic DAC-a v letih 2011, 2012, 2013 in 2014.....	39
Tabela 5.2: Seznam držav prejemnic razvojne pomoči v letu 2011 in v letu 2013. Prikazanih je prvih 10 največjih prejemnic ODA (klasifikacija je narejena od več proti manj).....	42
Tabela 6.1: Status držav skupine HIPC pri odpisu dolgov (podatki iz aprila 2015).....	46
Tabela 7.1: Gibanje globalnega BDP in izvoza v obdobju 2007–2011 (realno, v %).....	50

SEZNAM KRATIC

BDP	bruto domači proizvod
DAC	<i>Development assistance committee</i> (Odbor za razvojno pomoč)
DVR	država v razvoju
EU	Evropska unija
GDP	<i>Gross Domestic Product</i> (bruto domači proizvod)
HDI	<i>Human Development index</i> (indeks človeškega razvoja)
ILO	<i>International Labour Organization</i> (Mednarodna organizacija za delo)
IMF	International monetary fund (Mednarodni denarni sklad)
MDG	<i>Millennium Development Goals</i> (Razvojni cilji tisočletja)
NGO	<i>Non-governmental organization</i> (nevladna organizacija)
ODA	<i>Official Development Assistance</i> (uradna razvojna pomoč)
OECD	<i>Organization for Economic Co-operation and Development</i> (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj)
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija Združenih narodov
SB	Svetovna banka
UNDG	<i>United Nations Development Group</i> (Skupina Združenih narodov za razvoj)
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> (Program Združenih narodov za razvoj)
WB	<i>World bank</i> (Svetovna banka)
ZN	Združeni narodi
MRC	Milenijski razvojni cilji
LDC	<i>Least developed countries</i> (najmanj razvite države)
LLDC	<i>Land locked developing countries</i> (države v razvoju brez dostopa do morja)
SIDS	<i>Small island developing States</i> (majhne otoške države v razvoju)
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Na vrhovnem srečanju tisočletja so svetovni voditelji septembra 2000 sprejeli Deklaracijo tisočletja, s katero so se zavezali k novemu globalnemu partnerstvu za zmanjšanje skrajne revščine ter določili niz časovno omejenih ciljev, ki jih je potrebno doseči do leta 2015. Ti cilji so postali znani kot Razvojni cilji tisočletja oziroma Milenijski razvojni cilji.

Razvojni cilji tisočletja so časovno omejeni in količinski cilji, ki naslavlajo skrajno revščino v več dimenzijah. Pokrivajo dohodkovno revščino, lakoto, bolezni, pomanjkanje ustreznih bivališč in izključenost, hkrati pa spodbujajo enakopravnost med spoloma, izobraževanje in okoljsko trajnost. Opredelimo jih lahko tudi kot temeljne človekove pravice; pravice vsakega posameznika do zdravja, izobraževanja, bivališča in varnosti (UNIS Vienna).

V diplomskem delu preučujem vpliv svetovne finančne krize na doseganje napredka pri izpolnitvi Razvojnih ciljev tisočletja. Svetovna finančna kriza je imela velik vpliv na delovanje držav in gospodarstev, posledično pa tudi na življenje ljudi. Zanimalo me je predvsem, kako so se države in nekatere organizacije spoprijele s situacijo in ali so se držale svojih obveznosti, čeprav bi morebiti zaradi tega same imele interne težave.

V ta namen sem postavila osnovno hipotezo diplomskega dela: **Svetovna finančna kriza je eden izmed glavnih vzrokov, da MRC ne bodo v celoti doseženi do leta 2015.**

Za lažje delo in večjo preglednost samega diplomskega dela, sem le-to razdelila na štiri sklope. V prvem sklopu na kratko predstavim najprej Razvojne cilje tisočletja ter k posameznemu cilju dodala tudi graf, ki nazorno prikazuje stopnjo uresničitve tega cilja. Grafi za vsak cilj vključujejo informacije od leta 1990 pa do leta 2013, kar v času pisanja diplomskega dela predstavlja najbolj aktualne podatke, ki jih je bilo možno dobiti. Ob koncu sklopa sledi preglednica s povzetkom doseženega napredka, kjer je jasno prikazano, kateri cilji so doseženi, kateri so le delno doseženi in kateri niso doseženi.

V drugem sklopu predstavim nastanek svetovne finančne krize in njeno širitev. Na kratko predstavim ameriško hipotekarno krizo, kako se je le-ta razvila v svetovno finančno krizo in njeno širjenje v ostale države po svetu. Namen mojega diplomskega dela ni analiza same

krize, vendar se mi zdi pomembno, da skozi osnovne informacije o krizi, njenem širjenju in posledicah, pridobimo dovolj informacij, da lahko raziskujemo vpliv krize na tokove razvojne pomoči.

V tretjem sklopu predstavim definicijo razvojne pomoči, predstavim pa tudi gibanje razvojne pomoči med letoma 2008 in 2014. Analiziram vsako leto posebej in se nadalje ukvarjam z vplivom svetovne finančne krize na ODA. Pomembno je poudariti, da se posledice svetovne finančne krize najbolj odražajo v finančnih tokovih v letih 2011 in 2012 ter deloma še v letu 2013. Zaradi tega za ponazoritev negativnega trenda oz. zmanjšanja sredstev uporabljam podatke prav iz tega obdobja. V nadaljevanju predstavim izpolnjevanje obveznosti držav članic selektivno, kjer se nazorno pokaže katere države donatorice izpolnjujejo svoje obveze in v kolikšni meri ter katere jih ne izpolnjujejo. Skupina držav, ki ji je potrebno posvetiti posebno pozornost, je skupina najmanj razvitih držav. Tudi v tem primeru me je zanimalo, v kolikšni meri so države donatorice izpolnile svojo obvezo in koliko sredstev so namenile tej skupini prejemnic.

V četrtem sklopu izpostavljam še dve področji, ki imata velik vpliv na gospodarsko rast držav v razvoju, to sta mednarodna trgovina in stopnja zadolženosti držav. Kriza je vplivala na povišanje stopnje zadolževanja držav v razvoju, saj so se bile države primorane zadolževati po višji obrestni meri, kar je ponovno poslabšalo njihov gospodarski položaj. V zaključnem delu analiziram še vpliv mednarodne trgovine v DVR ter kakšen vpliv ima na gospodarski položaj držav in s tem posledično na izboljšanje ali poslabšanje življenjskih razmer prebivalstva.

V sklepu podam svoje ugotovitve in ovrednotim hipotezo.

2 METODOLOGIJA

2.1 Namen, cilj, osnovne trditve

Namen diplomskega dela je ugotoviti, kako svetovna finančna kriza vpliva na doseganje Razvojnih ciljev tisočletja.

Cilji diplomskega dela so:

- Predstaviti Milenijske razvojne cilje.
- Predstaviti in ponazoriti primerjavo med ravniyo uradne razvojne pomoči pred krizo in sedaj.
- Analizirati, kakšen vpliv ima svetovna finančna kriza na zagotavljanje sredstev in drugih vrst pomoči potrebnih za doseganje zastavljenih Milenijskih ciljev s strani držav in mednarodnih organizacij donatoric mednarodne razvojne pomoči.
- Analizirati, kakšen vpliv ima svetovna finančna kriza na izvozno uspešnost najmanj razvitih DVR.

Hipoteza diplomskega dela:

- *Svetovna finančna kriza je eden izmed glavnih vzrokov, da MRC ne bodo v celoti doseženi do leta 2015.*

2.2 Omejitve diplomskega dela

- Pri analizi napredka pri doseganju MRC bom predstavila splošen pregled vseh osmih ciljev, pri tem je potrebno upoštevati, da so/bodo nekateri cilji že predčasno doseženi, zato bom posebno pozornost namenila tistim, ki še niso doseženi in za katere predvidevam, da je imela finančna kriza velik vpliv na njihovo uresničitev.
- Pri analizi izpolnjevanja obvez MRC se bom osredotočila na države donatorice in mednarodne organizacije, ki so se zavezale k nudenju pomoči.
- Pri analizi se bom osredotočila na to, kakšen vpliv ima finančna kriza na višino sredstev namenjenim programom za doseganje MRC s strani držav, ki zagotavljajo ta sredstva.

2.3 Metode raziskovanja

Uporabila bom predvsem metode analize, metodo komparacije (primerjanje dejstev), metodo kompilacije (povzemanje spoznanj in stališč drugih avtorjev), metodo zbiranja in že obstoječo literaturo na tem področju.

V prvem delu diplomskega dela bom najprej na splošno predstavila MRC, nato pa se bom osredotočila na vsakega izmed osmih MRC posebej ter na njihovo sedanjo stopnjo uresničevanja. Sledila bo predstavitev in analiza gibanja uradne razvojne pomoči pred nastopom krize. Osredotočila se bom na vlogo pomembnih mednarodnih organizacij, in sicer SB in organizacij OZN-a. S tem dobimo okvirno sliko o tem, kakšno je bilo stanje pred krizo. Nato sledi analiza Programa Združenih narodov za razvoj (UNDP). Z naborom podatkov o razvojnem sodelovanju od leta 2008 naprej pokažem vpliv finančne krize na tokove razvojne pomoči. Nato bom analizirala, kaj je privedlo do takega stanja: pomanjkanje donatorskih sredstev ali ne-uresničevanje razvojnih politik. Sledijo izsledki raziskave in sklep.

3 PREDSTAVITEV RAZVOJNIH CILJEV TISOČLETJA

3.1 MRC

Kljub velikemu gospodarskemu napredku in rasti, ljudje po vsem svetu še zmeraj živijo pod pragom revščine. Za 21. stoletje je to nesprejemljivo in nepotrebno. Z namenom aktivnega reševanja razvojnih problemov je leta 2000 s kolektivno zavezo 189 držav v okviru OZN-a podpisalo Milenijsko deklaracijo. Bistvo Milenijske deklaracije je 8 izoblikovanih ciljev, imenovanih Razvojni cilji tisočletja (MDGs)¹. Čeprav ti cilji niso nikakršna novost, se je prvič zgodilo, da so se pojavili na skupni mednarodni agendi in s točno določenim časovnim rokom za uresničitev. Doseženi bi naj bili do leta 2015. Cilji so se izoblikovali skozi več srečanj vrha OZN v 90-ih letih (Government of the Netherlands).

Milenijski razvojni cilji so naslednji:

1. Izkoreninjenje skrajne revščine in lakote
2. Doseganje univerzalne osnovnošolske izobrazbe
3. Spodbujanje enakosti med spoloma in okrepitev položaja žensk
4. Zmanjšati umrljivost otrok
5. Izboljšati zdravstveno stanje mater
6. Boj proti HIV/AIDS, malariji in drugim boleznim
7. Zagotoviti okoljsko trajnost
8. Vzpostavitev globalnega partnerstva za razvoj

Države, ki sodelujejo pri uresničevanju MRC se delijo na države donatorice in države prejemnice. Tako države donatorice kot tudi prejemnice morajo prispevati svoj delež k uresničitvi ciljev. Razvite države morajo državam v razvoju pomagati doseči MRC od 1 do 7, po najboljših močeh pa morajo zagotoviti tudi uresničevanje 8. cilja. Posebnost 8. cilja je, da ni definiran s časovnim rokom. Napredek se za vsako leto meri v obliki poročila, ki ga izda OZN. Poročilo je zelo podrobno in iz njega je tudi razvidno, katere države izpolnjujejo svoje obveznosti in katere ne. Leta 2010 so predsedniki držav in vlad na vrhu OZN v New Yorku ovrednotili napredek pri uresničevanju zavez iz Milenijske Deklaracije (Government of the

¹ MDGs (*Millenium development goals*) ali Razvojni cilji tisočletja (MRC) kot je uraden prevod v slovenščino.

Netherlands). Vrhovno srečanje OZN v New Yorku se je končalo s sprejetjem akcijskega načrta in večjega števila pobud, kako se še bolj odločno in učinkovito spopasti z revščino, lakoto in boleznimi. Posebno pozornost so namenili 4. in 5. cilju, zmanjšanje umrljivosti otrok in izboljšanje zdravstvenega stanja mater in otrok, saj je bil napredek pri teh dveh ciljeh v primerjavi z ostalimi cilji najmanjši. Razvite države v sodelovanju z državami v razvoju, privatnim sektorjem, fundacijami, mednarodnimi organizacijami in civilno družbo so se zavezale, da bodo v naslednjih petih letih do izteka roka leta 2015 namenile več kot 40 milijard ameriških dolarjev sredstev za doseg te dveh ciljev (United Nations 2010).

Na osnovi Milenijske Deklaracije ima zelo pomembno vlogo pri uresničevanju in nadziranju napredka Razvojnih ciljev tisočletja UNDP – *United Nations Development Programme*². UNDP je bil ustanovljen leta 1965 z namenom, da pomaga državam izkoreniniti revščino in doseči trajnostni razvoj. Program vodi administrator, ki predseduje 36 članskemu izvršilnemu odboru, sestavljenemu iz predstavnikov razvitih držav in držav v razvoju. Administratorja na predlog Generalnega sekretarja potrdi Generalna skupščina OZN in ima 4 letni mandat. UNDP aktivno sodeluje z drugimi oddelki Združenih narodov, s Svetovno banko, Mednarodnim denarnim skladom, z Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi ter tudi z nevladnimi organizacijami (Encyclopedia Britannica).

3.2 Izkoreninjenje skrajne revščine in lakote

Naloga prvega Razvojnega cilja tisočletja je: Prepoloviti število ljudi, ki živi z manj kot enim ameriškim dolarjem na dan in prepoloviti število ljudi po vsem svetu, ki trpi lakoto (Skupna prihodnost 2015a).

Umestitev prvega Razvojnega cilja tisočletja na agendo mednarodne skupnosti je poželo vsesplošno odobravanje. Prvi razvojni cilj je prepoznan kot osnova za doseg vseh ostalih ciljev (*prav tam.*). Ideja prepoloviti število ljudi, ki živijo z manj kot enim ameriškim dolarjem na dan se po mnenju Thomasa Poggea (Pogee 2005, 1) sliši zelo obetavno, vendar je

² UNDP – United Nations Development Programme ali Razvojni program Združenih narodov (prevod je avtoričin).

bilo že na vrhu WFO (*World Food Organization*) v Rimu leta 1996 dogovorjeno, da naj bi iz začetnih 50 odstotkov, število ljudi, ki živijo pod pragom revščine zmanjšali za 19 odstotkov v petnajstih letih. Pogge je mnenja, da je cilj 19 odstotkov groteskno neambiciozen, če upoštevamo vire, ki so v današnjem času na voljo, in zmožnosti, ki jih ima mednarodna skupnost, da takšne katastrofe prepreči (*prav tam.*).

Finančna kriza z začetkom leta 2008 v razvitih državah Severne Amerike in Evrope, je povzročila padec cen dobrin, menjave in investicij, kar je na začetku imelo negativen vpliv na doseganje zastavljenega cilja. Vendar pa je rast v razvijajočem se svetu ostala dovolj močna, da se je ohranil napredek potreben za doseg tega cilja. Nedavne projekcije Svetovne banke kažejo, da bo do leta 2015 stopnja revščine padla pod 15 odstotkov. S tem bo cilj dosežen. Najbolj uspešni pri zmanjševanju revščine so v Vzhodni Aziji, kjer še posebej izstopata Kitajska in Indija. Med letoma 1990 in 2015 se je samo v teh dveh državah število ljudi, ki živijo v skrajni revščini zmanjšalo za 775 milijonov ljudi. Zelo problematično je področje Podsaharske Afrike, saj je tukaj napredek pri doseganju cilja daleč najmanjši, pričakuje pa se padec stopnje skrajne revščine pod 36 odstotkov, kar je bolje od prvotnih napovedi (Podgornik in drugi 2011, 9).

Graf 3.1: Delež ljudi, ki živi z manj kot 1,25 dolarja na dan 1990, 2005 in 2010 (odstotki).

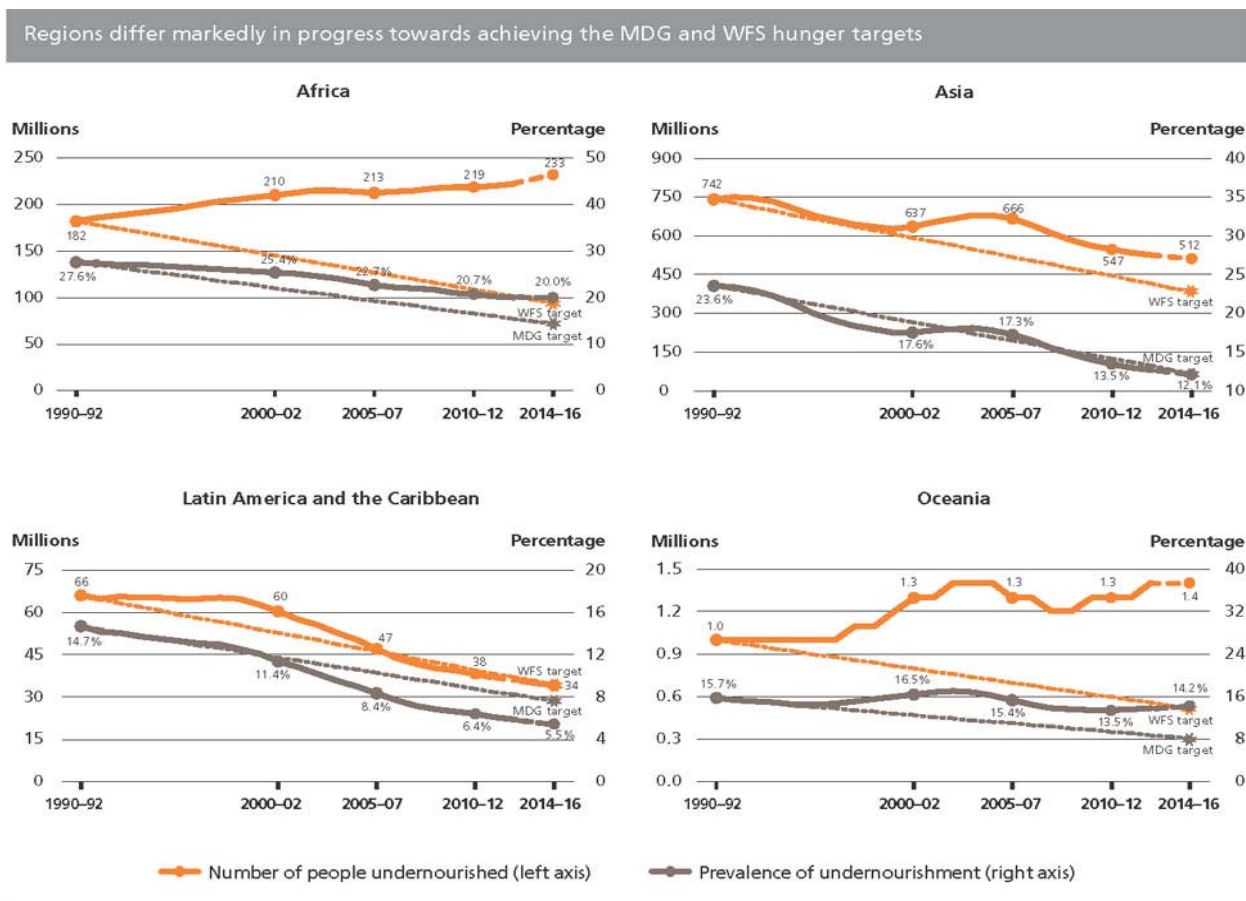
Vir: United Nations (2014, 8).

Delež ljudi, ki živi v skrajni revščini se je med letoma 1990 in 2015 prepolovil. V letu 2015 700 milijonov ljudi manj živi v skrajni revščini kot v letu 1990. Na področju Podsaharske Afrike 1. MRC ne bo dosežen. Na področju Južne Azije bo cilj dosežen samo v primeru da regijo obravnavamo kot celoto skupaj z Indijo. Če pogledamo Regije v razvoju, bo cilj dosežen samo v primeru, da se v okviru te regije upošteva tudi napredek Kitajske, v nasprotnem primeru pa ne. Na svetovni ravni bo cilj dosežen (United Nations 2014, 8).

Problem lakote je še kako prisoten na področju Jugovzhodne Azije, Vzhodne Azije, Latinske Amerike in Karibskega otočja. Finančna kriza je vplivala na to, da se je cena hrane zvišala,

kar je posledično pahnilo ljudi v razvijajočih se regijah v lakoto. Posebno pozornost si zasluži Podsaharska Afrika, saj ji do leta 2015 ne bo uspelo doseči tega specifičnega cilja. Napredek v državah v razvoju je nezadosten, da bi bilo možno cilj do leta 2015 doseči.

Graf 3.2: Pregled problematike lakote po regijah.

Note: Data for 2014-16 refer to provisional estimates.
 Source: FAO.

Vir: FAO (2014).

3.3 Doseganje univerzalne osnovnošolske izobrazbe

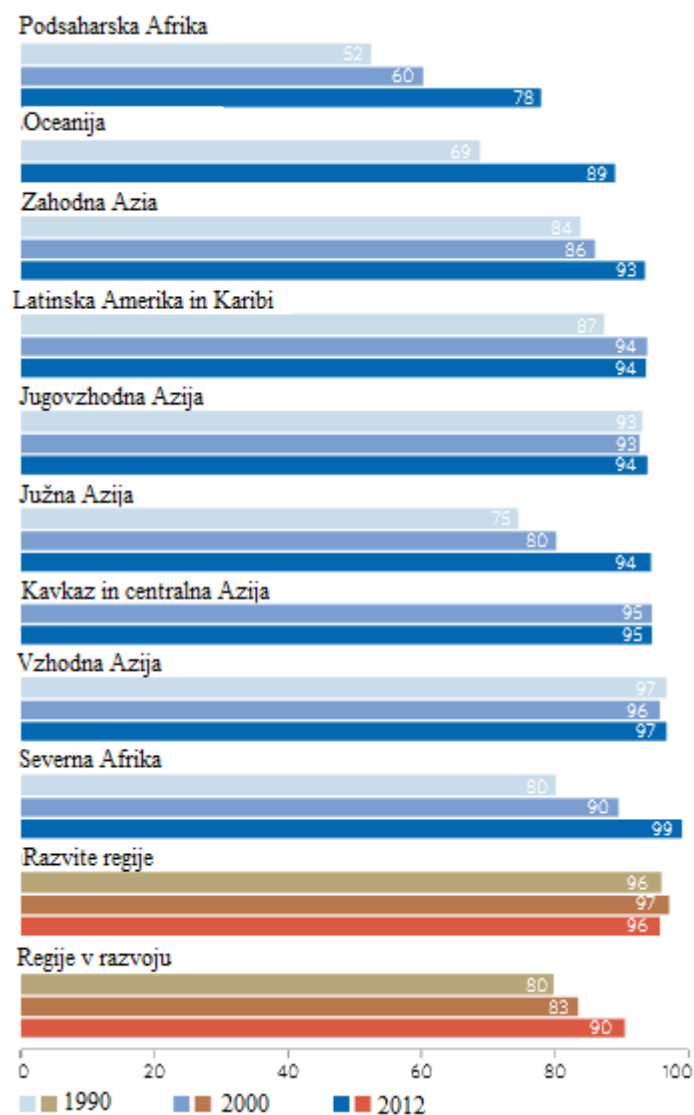
Naloga drugega Razvojnega cilja tisočletja je: Doseči univerzalno osnovnošolsko izobrazbo. Zagotoviti, da bodo do leta 2015 vsi otroci (tako fantje kot dekleta) lahko zaključili osnovnošolsko izobrazbo (Skupna prihodnost 2015b).

Izobraževanje prinaša številne prednosti v življenje posameznikov, na podlagi tega pa tudi v življenje skupnosti. Kvalitetno osnovno izobraževanje je osnovna človekova pravica.

Izobrazba omogoča, da posamezniki prepoznajo priložnosti in jih znajo pravilno izkoristiti. Vlaganje v izobrazbo posameznikov ima veliko pozitivnih učinkov tudi na doseganje ostalih Razvojnih ciljev tisočletja. Izobrazba pripomore k zmanjševanju stopnje revščine, saj izobraženi ljudje bolj učinkovito prepoznajo priložnosti na trgu dela, hkrati pa jim pridobljeno znanje omogoča, da so bolj konkurenčni. Na ta način si lahko zagotovijo delo in se izkopljejo iz revščine. Obstaja pa tudi korelacija med stopnjo izobrazbe in splošnim izboljšanjem zdravstvenega stanja. Ljudje, ki so bolj izobraženi lažje pridejo do ustreznih informacij in so bolj uspešni pri skrbi za svoje zdravje (Podgornik in drugi 2011, 12–15).

Dandanes šolo obiskuje vsak deveti od desetih otrok, vendar so med posameznimi deli sveta velike razlike. Zaostajata Podsaharska Afrika in Južna Azija. V teh dveh predelih sveta živi 49 milijonov otrok, ki se ne šolajo, kar je znatna številka, če upoštevamo, da je celotno gledano takšnih otrok 69 milijonov. Velike razlike so opazne tudi med spoloma, saj so dekleta v večini primerov tista, ki niso deležna šolanja. Trije najpogostejši dejavniki, ki otrokom onemogočajo vključitev v izobraževanje, so: da je otrok ženskega spola, reven in živi v državi, ki so jo prizadeli konflikti. Razlika pa je tudi med prebivalci podeželja in prebivalci mest. V podeželskih regijah držav v razvoju kar 25 odstotkov otrok ne obiskuje osnovne šole (United Nations 2014, 16).

Graf 3.3: Neto stopnja vključenosti otrok v osnovnošolsko izobraževanje 1990, 2010 in 2015.

Vir: United Nations (2014, 16).

V letu 2000 je število otrok, ki niso bili deležni osnovnošolskega izobraževanja znašalo 102 milijona. Do leta 2011 se je ta številka občutno zmanjšala, saj je bilo otrok, ki niso bili vključeni v osnovnošolsko izobraževanje 57 milijonov. Več kot polovica od teh 57 milijonov otrok živi v Podсахarski Afriki (United Nations 2014, 16).

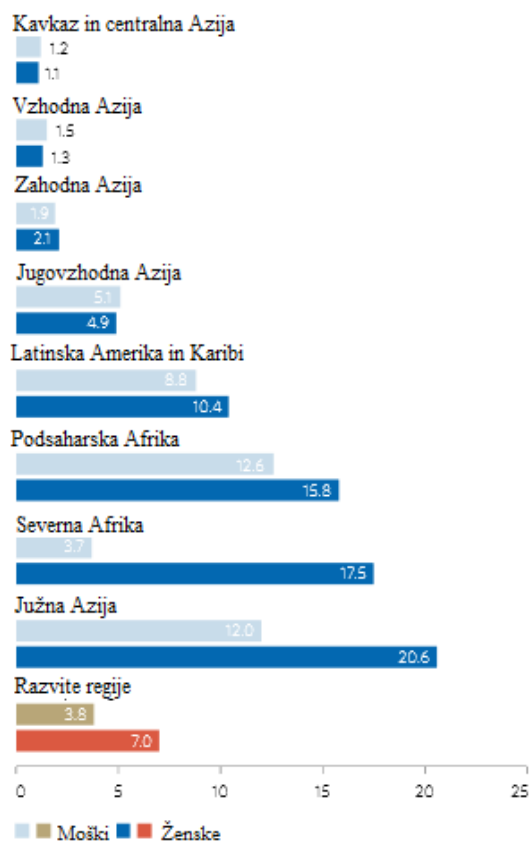
3.4 Spodbujanje enakosti med spoloma in okrepitev položaja žensk

Naloga tretjega Razvojnega cilja tisočletja je: Zagotoviti enakost med spoloma in okrepiti položaj žensk (Skupna prihodnost 2015c).

Od 1,4 milijarde ljudi, ki živijo v skrajni revščini, ženske predstavljajo 70 odstotkov. Ženske proizvedejo več kot polovico svetovne hrane, opravijo dve tretjini vseh delovnih ur, prejmejo pa samo 10 odstotkov svetovnega dohodka. (Podgornik in drugi 2011, 16). Največ težav pri odpravljanju neenakosti imajo v Severni Afriki, Oceaniji, Južni Aziji in Podsaharski Afriki kot je razvidno iz Grafa 3.4.

Graf 3.4: Stopnja časovno odvisne podzaposlenosti, moški in ženske, za obdobje 2010 do 2012 (odstotki).

Vir: United Nations (2014, 22).

3.5 Zmanjšati umrljivost otrok

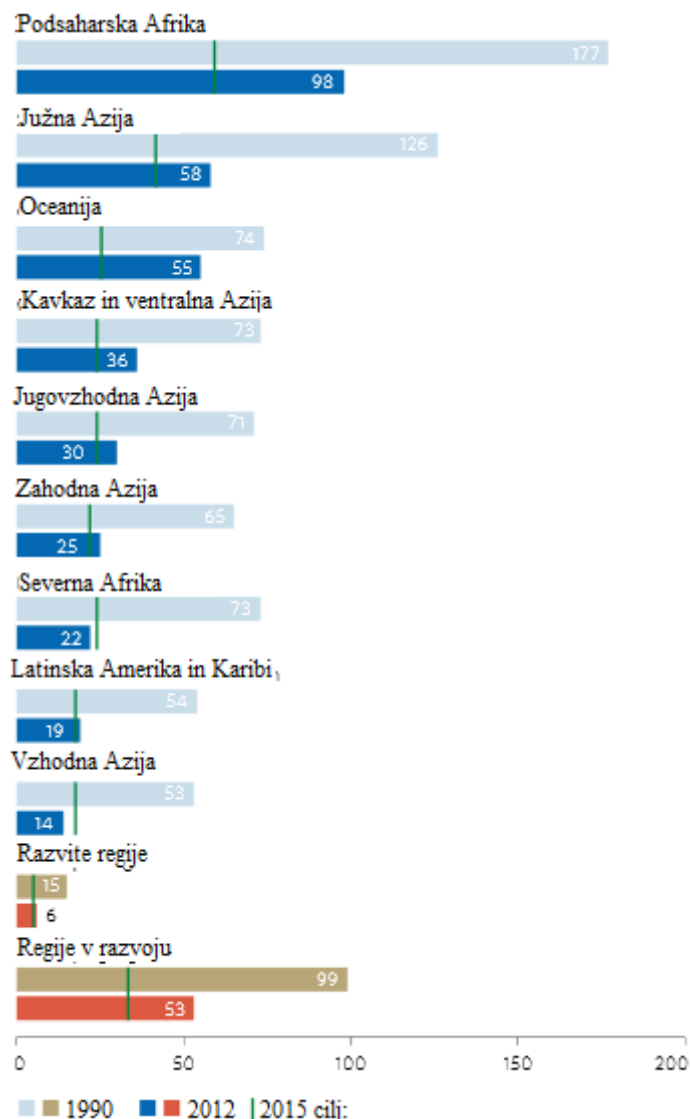
Naloga četrtega Razvojnega cilja tisočletja je: Med leti 1990 in 2015 za dve tretjini zmanjšati smrtnost otrok mlajših od pet let (Skupna prihodnost 2015č).

70 odstotkov otroških smrti je posledica naslednjih vzrokov: diareja, malarija, neonatalna infekcija, pljučnica, prezgodnji porod ter pomanjkanje kisika ob rojstvu. Podhranjenost, omejen dostop do kvalitetne osnovne zdravstvene nege, omejen dostop do pitne vode, neustrezne sanitarije pa so glavni razlogi za visoko smrtnost otrok in mater. Statistični podatki kažejo, da smrtnost otrok mlajših od petih let, po celem svetu ustaljeno upada (Društvo za Združene narode za Slovenijo 2015a).

Pri tem je pomembno, da se zavedamo, da umrljivost otrok znatno vpliva na nataliteto prebivalstva. To se dogaja na regionalni in posledično tudi na globalni ravni. 4. Razvojni cilj tisočletja ne bo dosežen. Kot glavni dosežek pri doseganju tega cilja lahko štejemo prav ustaljeno padanje smrtnosti pri otrocih.

Potrebno pa je izpostaviti posamezne regije, ki pri doseganju cilja močno zaostajajo za želenim napredkom. Tukaj v negativnem smislu izstopata Podsaharska Afrika in Južna Azija. Ti dve regiji predstavljata dva najbolj nazorna primera. Vidimo lahko, da so to regije, ki imajo velike težave tudi pri zmanjševanju revščine in lakote. Doseganje napredka pri posameznih ciljnih je med seboj vzročno povezano, kar pomeni, da je uspeh pri prvem cilju lahko dobra osnova za doseganje napredka pri ostalih ciljnih.

Graf 3.5: Število mrtvih otrok, starih manj kot 5 let na 1.000 živorojenih, 1990 in 2011.

Vir: United Nations (2014, 24).

Od leta 1990 naprej se je stopnja smrtnosti otrok zmanjšala za 41 odstotkov. To pomeni, da v današnjem času vsak dan umre 14.000 otrok manj. Kljub vsemu napredku je v letu 2011 umrlo 6,9 milijonov otrok starih manj kot 5 let. To je zelo velika številka. Vzrok smrti so bile večinoma bolezni, ki se jih v današnjem času da preprečiti ali ozdraviti. V Podsaharski Afriki je situacija zelo kritična, saj kar en izmed devetih otrok umre preden dopolni 5 let (United Nations 2014, 24–25).

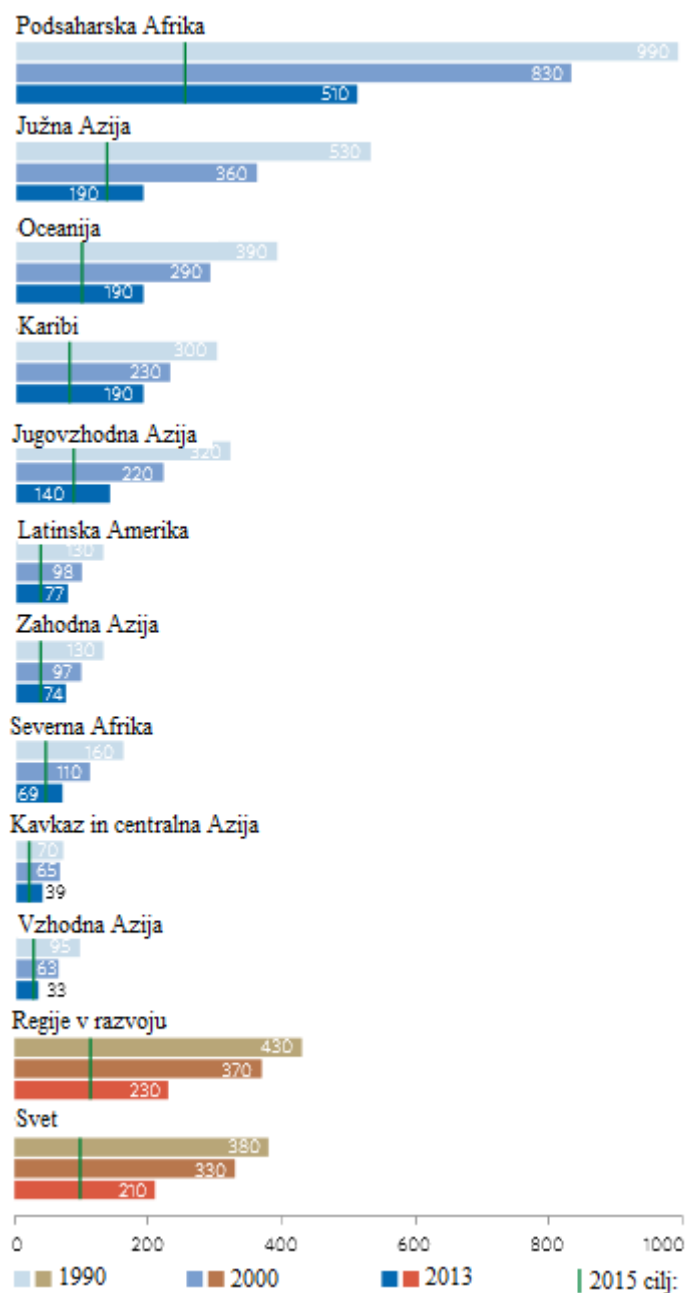
3.6 Izboljšati zdravstveno stanje mater

Naloga petega Razvojnega cilja tisočletja je: Za tri četrtine zmanjšati število smrti žensk zaradi nosečnosti in poroda ter doseči optimalno reproduktivno zdravje do leta 2015 (Skupna prihodnost 2015d).

Skupna ocena, ki so jo podale Svetovna Zdravstvena Organizacija (*World Health Organization*, WHO), UNICEF, Sklad ZN za Prebivalstvo (*United Nations Population Fund*, UNFPA) in Svetovna banka pravi, da na svetu vsako uro zaradi zapletov pri nosečnosti ali porodu umre šestnajst žensk. 99 odstotkov žensk umre v državah v razvoju, na območju Podsaharske Afrike in Južne Azije, kjer v povprečju umre ena od 31 nosečnic. V razvitem svetu umre le ena od 4.300 nosečnic. Številke so zastrašujoče, kljub temu pa je bil pri 5. cilju od leta 1990 dosežen najmanjši napredek. Večini teh smrti bi se z ustrezno zdravniško oskrbo lahko izognili. WHO standard predpisuje, da bi morala biti vsaka nosečnica pred porodom vsaj štirikrat zdravniško pregledana. V Afriki in Južni Aziji je takšne zdravniške obravnave deležna le slaba polovica vseh nosečnic. V teh regijah velik problem predstavlja nosečnost v času adolescence. Tveganje za smrt pri mladoletnih nosečnicah je petkrat večje kot pri starejših ženskah. Ta problem je posebej pereč v Podsaharski Afriki, kjer se število mladoletnih mater od leta 1990 ni bistveno zmanjšalo. Kontracepcijska sredstva so ključnega pomena pri nadzorovanju rojstev in preprečevanju nezaželenih nosečnosti. Uporaba teh sredstev je občutno porasla v vseh državah v razvoju, z izjemo Podsaharske Afrike (Društvo za Združene narode za Slovenijo 2015b).

Graf 3.6: Stopnja smrtnosti mater in nosečnic v letih 1990, 2000 in 2010 (smrtnost mater na 100.000 živorojenih otrok, starost mater med 14 – 49 let).

Vir: United Nations (2014, 28).

V Vzhodni Aziji, Severni Afriki in Južni Aziji se je smrtnost mater zmanjšala za dve tretjini kot je razvidno iz zgornjega grafa. V razvijajočih se regijah je samo polovica nosečih žensk deležna primerne zdravniške oskrbe in predlaganih štirih obiskov zdravstvenega osebja za spremljanje poteka nosečnosti (United Nations 2014, 28).

3.7 Boj proti HIV/AIDS, malariji in drugim boleznim

Naloga šestega Razvojnega cilja tisočletja je: Boriti se proti virusu HIV/AIDS-u, malariji in drugim boleznim. Zaustaviti in začeti zmanjševati širjenja virusa HIV/AIDS-a do leta 2015. Zagotoviti univerzalno dostopnost zdravljenja okužb z virusom HIV/AIDS-a vsem, ki ga potrebujejo. Zaustaviti in začeti zmanjševati širjenje malarije ter drugih bolezni do leta 2015 (Skupna prihodnost 2015e).

33,3 milijonov ljudi po vsem svetu je bilo leta 2009 okuženih z virusom HIV. Vsak dan zaradi AIDS-a umre 5.000 ljudi, 7.200 pa se jih na novo okuži z virusom HIV. Zaradi večje dostopnosti zdravljenja okuženi ljudje živijo dlje (Društvo za Združene narode za Slovenijo 2015c).

Leta 2009 je bilo na svetu 225 milijonov novih okužb z malarijo, še isto leto je ta bolezen terjala 781.000 smrtnih žrtev. Zaradi revščine, slabih razmer v zdravstvu in endemične geografske lege je največ žrtev na območju Podsaharske Afrike. Samo v letu 2009 je zaradi tuberkuloze umrlo 1,3 milijona ljudi (*prav tam*).

Graf 3.7: Stopnja okuženih z virusom HIV (število okuženih na 100 ljudi v starostni skupini 15 – 49 let), v letih 2001 in 2011.

Vir: United Nations (2014, 34).

Kljub temu, da se število na novo okuženih z virusom HIV manjša, je bilo v letu 2011 okrog 2,5 milijona novih primerov okužb z virusom HIV. Kar 1,8 milijona primerov prihaja iz območja Podsaharske Afrike. Kot je razvidno iz grafa se je na področju Kavkaza in Centralne Azije število okužb z virusom HIV od leta 2001 več kot podvojilo. Stopnja okuženosti v razvitih regijah ostaja enaka, v državah v razvoju pa je upadla skoraj za tretjino (United Nations 2014, 34).

3.8 Zagotoviti okoljsko trajnost

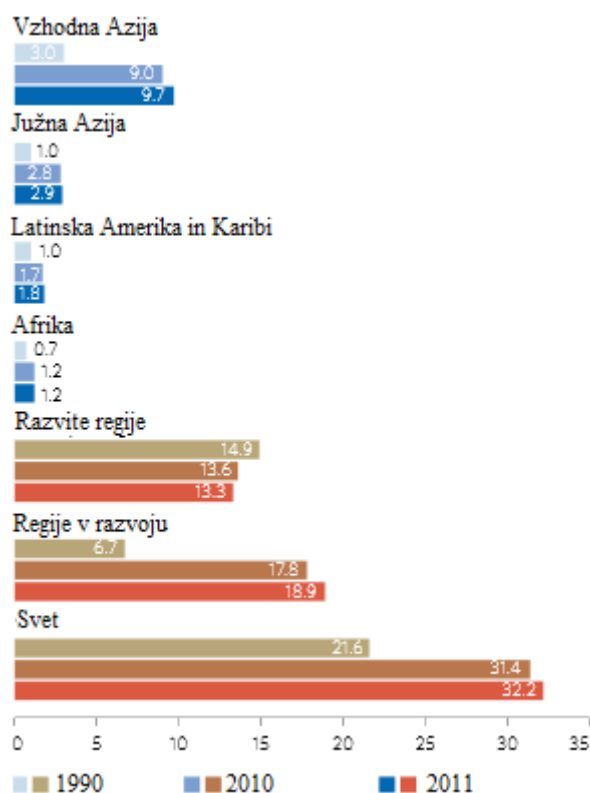

Naloga sedmega Razvojnega cilja tisočletja je: Zagotoviti okoljsko trajnost, vključiti načela trajnostnega razvoja v uradne politike in programe držav ter zaustaviti izgubo naravnih virov. Zmanjšati število ljudi brez dostopa do pitne vode in osnovnih sanitarij za polovico do leta 2015. Do leta 2020 bistveno izboljšati življenjske razmere najmanj 100 milijonom prebivalcem barakarskih naselij (Skupna prihodnost 2015f).

Žrtve prekomernega izkoriščanja naravnih virov so pogosto najbolj ranljive skupine ljudi, saj jim ti naravni viri predstavljajo vir preživetja. 7. Razvojni cilj tisočletja opozarja tudi na povečano koncentracijo izpustov toplogrednih plinov. OZN velik poudarek daje na preprečevanje klimatskih sprememb, rešitev vidijo v okolju prijaznem gospodarstvu, ki ne bo temeljilo na fosilnih gorivih (Društvo za Združene narode za Slovenijo 2015č).

Kitajska in Združene države Amerike so naredile korak naprej pri zmanjševanju emisij toplogrednih plinov. Državi sta namreč v okviru »zgodovinskega dogovora«, ki so ga že podprli številni znanstveniki, napovedali akcijski načrt za njihovo zmanjšanje. Ameriški in kitajski predsednik, Barack Obama in Xi Jinping, voditelja držav, ki sta med največjimi onesnaževalci na svetu – obe državi skupaj proizvedeta približno 45 odstotkov izpustov ogljikovega dioksida–, sta poskušala na srečanju v Pekingu prizadevanjem za boj proti globalnemu segrevanju vdahnuti novo življenje. Državnika sta se dogovorila za nove cilje na področju zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov: ZDA nameravajo do leta 2025 svoje izpuste zmanjšati za med 26 in 28 odstotkov glede na leto 2005, Kitajska pa si konkretnega cilja sicer ni postavila, vendar je napovedala, da bodo njeni izpusti vrhunec dosegli leta 2030. Kitajska je s tem prvič doslej določila datum, pa čeprav okvirjen, do katerega naj bi raven njenih izpustov nehala naraščati (Tomovič 2015).

Graf 3.8: Delež emisij ogljikovega dioksida po regijah v letih 1990, 2009 in 2010.

Vir: United Nations (2014, 41).

Emisije ogljikovega dioksida (CO₂) so se na svetovni ravni povečale za več kot 46 odstotkov od leta 1990. Kot je razvidno iz zgornjega grafa je prišlo do znatnega porasta emisij ogljikovega dioksida po letu 2000. Za takšno povišanje je zaslužna hitra rast emisij v regijah v razvoju (United Nations 2014, 41).

3.9 Razvoj globalnega partnerstva za razvoj

Naloga osmega Razvojnega cilja tisočletja je: Vzpostaviti globalno partnerstvo za razvoj. Sem spada tudi upoštevanje specifičnih potreb najmanj razvitih držav, držav brez dostopa do morja in malih otoških držav v razvoju. Nadaljnji razvoj odprtega, na pravilih temelječega, preglednega in ne-diskriminatornega trgovinskega ter finančnega sistema. Celovita obravnava zadolženosti držav v razvoju. V sodelovanju s farmacevtskimi podjetji omogočiti državam v razvoju dostop do nujnih zdravil. V sodelovanju z zasebnim sektorjem omogočiti

izkoriščanje prednosti, ki jih nudijo nove tehnologije, predvsem informacijska in komunikacijska. 8. Razvojni cilj tisočletja nima časovno določenega okvirja (Skupna prihodnost 2015g).

Milenijski cilji so globalno partnerstvo za razvoj ter predstavljajo sodelovanje med razvitimi državami in državami v razvoju. Razvite države morajo izpolniti svoje obljube o zagotavljanju razvojne pomoči, trajnem odpisu dolgov in bolj poštenih pogojih trgovanja. Osnova za vzpostavitev in delovanje takšnega sistema so neto sredstva namenjena uradni razvojni pomoči (*Official Development Assistance* – ODA). Zastavljeni cilj OZN znaša 0,7 odstotka BDP. Za najmanj razvite države je zelo pomembno, da sodelujejo v svetovni trgovini, tukaj se jim predvsem z ukinitvijo carinskih dajatev za izvoz omogoča prednostni dostop do posameznih trgov. Nove možnosti razvoja pa ponuja tudi dostop do informacijske tehnologije (Društvo za Združene narode za Slovenijo 2015d).

8. Razvojni cilj tisočletja je za moje diplomsko delo najpomembnejši, saj vsebuje mehanizme delovanja mednarodne skupnosti, ki jih nadalje raziskujem. To so: razvojna pomoč, mednarodna trgovina, zadolženost držav in posledično trajen odpis dolgov. Posebno pozornost bom namenila vplivu svetovne finančne krize na te mehanizme, saj predstavljajo temelje za doseganje MRC.

4 ZAČETEK FINANČNE IN GOSPODARSKE KRIZE

Svetovno gospodarstvo je v drugi polovici leta 2008 zašlo v svetovno gospodarsko in finančno krizo. Povod za pojav krize je pojav drugorazrednih hipotekarnih kreditov v Združenih državah Amerike. Kriza zajema težave v finančnem sektorju (zlasti v ZDA in Evropi); neverjetno hitrost in globino negativnih vplivov, s katero se je razširila po celem svetu (finančni sektor, gospodarstvo, trgovske povezave, razvojna pomoč); ter resnost recesije zlasti v nastajajočih gospodarstvih po vsem svetu (Shirai 2009).

Kriza iz leta 2008 ima svoj izvor na najrazvitejšem finančnem trgu na svetu, kar je imelo za posledico propad velikih finančnih institucij po vsem svetu, prav tako pa se je drastično zmanjšala kreditna aktivnost (Prašnikar in Cirman 2008, 7).

4.1 Ameriška hipotekarna kriza

V zadnjem desetletju je Ameriški nepremičninski trg doživel izjemno visoko rast, porast cen nepremičnin je znašala kar 124 odstotkov. Vrednost nepremičnin se je povečala, številni lastniki pa so to izkoristili za najem še dodatnih kreditov (Strašek in Špes 2009, 87). Ob puku nepremičninskega balona v 2006–2007 (napihnjene cene nepremičnin so začele padati), je temu sledil tudi pok finančnega balona. Posojilojemalci so se znašli v situaciji, kjer je postal njihov kredit mnogo večji kot njihovi redni dohodki in kot je bila znižana tržna vrednost njihove nepremičnine. Temu je sledila nesposobnost odplačevanja kreditov (Štiblar 2008a, 2). Nepremičninska kriza v ZDA se je prenesla na finančno področje in se je začela širiti v dveh smereh. Prva smer širjenja je potekala preko ZDA v Evropo in druge dele sveta, druga smer širjenja pa je potekala iz finančnih trgov nazaj v realno gospodarstvo (Moseley 2009).

4.2 Razvoj krize in prenos le-te v svetovne ekonomije

Zaradi povezanosti globalnih finančnih trgov je kriza zajela tudi ostale države po svetu. Pri tem sta pomembna dva dejavnika: mednarodni presežki (zadostni presežki denarja oz. likvidnosti, presežki prihrankov) na eni strani, na drugi strani pa primanjkljaj prihrankov značilen za ZDA za obdobje pred krizo. Ta dualnost predstavlja mednarodno komponento in razsežnost finančne krize (Rant 2008, 58). Poglejmo si kako.

ZDA so bile že v času pred krizo in so še zmeraj največji neto uvoznik kapitala na svetu. Ko so se tako v letu 2007 ZDA soočale s primanjkljajem prihrankov (ki je takrat dosegel vrednost 6 odstotkov ameriškega BDP) je to hkrati pomenilo, da na svetovni ravni ta primanjkljaj predstavlja 49,2 odstotkov skupne vsote vseh primanjkljajev. Največji izvozniki kapitala na drugi strani so bile azijske države (Kitajska, Japonska), države izvoznice nafte (Savdska Arabija, Rusija), med evropskimi državami pa je prednjačila Nemčija (Rant 2008, 58).

Prišlo je do tega, da so države, ki so ustvarile ogromne prihranke, te prihranke začele porabljati za financiranje proračunskega deficita ZDA. Prišlo je do precejšnjih nakupov vrednostnih papirjev, ki so jih izdajala ameriška državna podjetja. Tuji investitorji in nekateri zasebni investitorji iz ZDA so postali glavni kupci ameriških obveznic. Po ocenah strokovnjakov je med 45 in 50 odstotkov vrednostnih papirjev, ki so jih izdale ameriške finančne institucije, postalo last tujih vlagateljev. Dolgovi so se tako skozi proces pretvarjanja v obveznice prelivali v portfelje širom po svetu (Smaghi 2008). Z negativnimi posledicami so se začele soočati tudi evropske banke, ki so veliko vlagale v ameriški hipotekarni trg. Nemčija, Francija, Združeno kraljestvo, Irska, Danska, Nizozemska, Belgija so se odločile posredovati in pomagati domačim bankam, ki jim je grozil neuspeh. Reševanje bank se je izkazalo za zelo drag ukrep, to pa je Irsko privedlo na rob bankrota, saj so ji nato morale finančno na pomoč priskočiti sočlanice EU. Evropa je leta 2009 zdrsnila v recesijo in vse težave, ki so bile do tedaj omejene na bančni sektor, so se razširile na samo delovanje držav. Na trgih je vladala negotovost glede sposobnosti držav, da rešijo banke v težavah. Težave, ki ji je povzročila kriza, so se kazale na svetovni in državni, finančni ter gospodarski ravni. Glavni pokazatelji tega stanja so bili: padec BDP-ja, večje število bankrotov finančnih institucij in podjetij, rast cene surove nafte, zmanjšana potrošnja gospodarstva in prebivalstva (posledično se zmanjša obseg mednarodnega trgovanja) ter zmanjšano povpraševanje po novih kreditih (Evropska komisija 2014).

Države so se morale spopasti s padcem BDP-ja (zmanjšana kupna moč, prisiljeno varčevanje), povišanim številom stečajev podjetij, visoko stopnjo brezposelnosti (visoka stopnja brezposelnosti med mladimi), begom delovne sile v tujino in visoko stopnjo zadolženosti gospodarstva.

Svetovna kriza je prizadela Afriko manj neposredno kot druge celine in le delno posredno. Afriške države so upale, da se bodo finančni krizi in recesiji v veliki meri izognile, ker niso tako močno integrirane v finančne trge. Vplivi recesije se najbolj čutijo pri že sedaj socialno ogroženih (Štiblar 2008b, 99), zmanjšujejo se nakazila zdomcev, ni več posojilnih tokov in neposredne pomoči. Kitajska ima pozitivno plačilno bilanco in velike devizne rezerve, kar je dobra osnova za spodbujanje gospodarstva in odpornost do finančne krize. Kitajska je bila tudi zaradi kontrole kapitalskih tokov manj prizadeta v finančni krizi. Kot proti-krizne ukrepe je sprejela spodbudo povpraševanja po nepremičninah, prodajo zemlje in zaščito bank. Latinska Amerika in Karibski otoki imajo dolgo zgodovino reševanja iz finančnih kriz, zato so bili na aktualno krizo boljše pripravljene. Države imajo pozitivne plačilne bilance, akumulirane rezerve in presežke proračunov, saj so pri njih prihranki večji od potrošnje. Kljub temu je imela kriza na gospodarstvo velik vpliv, soočajo pa se tudi s problemom počasnejše rasti izvozne industrije, padcem turizma in padcem cen surovin (Štiblar 2008b, 98). Njihov gospodarski razvoj je še posebej ogrožen z močnim znižanjem cene surove nafte. V Avstraliji in Novi Zelandiji je bila situacija podobna kot v Evropi. Ogrožen je bil avstralski dolar borze. Državi pa sta finančne ukrepe namenile v podporo bank (*prav tam*).

V začetku tega poglavja opisujem nastanek in razvoj krize, ker se mi zdi to pomembno za razumevanje vpliva krize na ODA. V nadaljevanju bom na kratko predstavila, kakšen vpliv je imela kriza na svetovno finančno stabilnost v letih od 2010 do 2015, saj je v tem času kriza že bila globalni problem in je zadevala tako razvita gospodarstva kot gospodarstva v razvoju. Finančna stabilnost pa je po mojem mnenju eden izmed pogojev, da lahko ODA nemoteno teče od držav donatoric do držav prejemnic.

V letu 2010 so se tveganja za svetovno finančno stabilnost umirila, priča pa smo lahko bili postopnemu gospodarskemu okrevanju, čeprav je bil finančni sistem še zmeraj v obdobju večje negotovosti. V začetku leta 2011 smo lahko spremljali gospodarsko okrevanje in izboljšave v svetovni finančni stabilnosti. Proti koncu leta pa so spet pojavila tveganja, saj so težka bremena javnega dolga in slabi obeti za gospodarsko rast v številnih razvitih gospodarstvih terjali svoj davek. V letu 2012 je kriza evro območja prinesla povečana tveganja za svetovni finančni sistem. Oblikovalci politik so se osredotočili na ukrepe za ponovno vzpostavitev zaupanja, zaustavitev transferjev tokov kapitala izven držav. Države v razvoju so uspešno prebrodile globalne pretrese, vendar se je tudi pri njih začela kazat

upočasnjena gospodarska rast. V letu 2013 se je finančni sistem nagibal k večji finančni stabilnosti. Države v razvoju so se soočale s spremenljivimi zunanji pogoji. To je tudi leto v katerem je svetovni bančni sistem začel uvajati strožje regulativne standarde. Leta 2014, torej 6 let po začetku krize, je okrevanje svetovnega gospodarstva še naprej močno odvisno od prilagodljive denarne politike v razvitih gospodarstvih. Največjo podporo gospodarstvu predstavljajo povečana realna poraba gospodinjstev in večja pripravljenost za investiranje s strani podjetij. Najboljši način za zaščito finančne stabilnosti in izboljšanje ravnovesja med gospodarskim in finančnim prevzemanjem tveganja je, da se uvajajo politike, ki povečujejo prenos denarne politike na realno gospodarstvo. V letu 2015 se je finančna stabilnost v razvitih gospodarstvih izboljšala, vendar pa je v razvijajočih se trgih še zmeraj prisotno tveganje. Čeprav so mnoga nastajajoča tržna gospodarstva okrepila svoje politike in odpornost na zunanje šoke, se še zmeraj več ključnih gospodarstev sooča z znatnimi domačimi neravnovesji in nižjo rastjo (IMF 2015b).

Ker so energenti gonilo gospodarstva je pomembno pogledati tudi gibanje cen teh. V času pred krizo je bila cena soda nafte 20 dolarjev. V času recesije pa se je cena dvignila na 134 dolarjev za sod. V letu 2013 in 2014 pa se je cena gibala okrog 80 dolarjev za sod (Conerly 2013). Kot lahko vidimo je cena nafte skokovito narasla, kar je dodatno poslabšalo položaj gospodarstva.

V letu 2016 veliko finančnih strokovnjakov napoveduje nov globalni borzni zlom, ki naj bi bil uvod v novo finančno in gospodarsko krizo. Problem je nastal zaradi »previsokih« cen ameriških delnic, to pa ustvarja potencialno nevarnost. Centralne banke po svetu so precej pripomogle k nastanku problema z rekordnim znižanjem obrestnih mer in hkratnim velikim tiskanjem denarja. Tako pridemo do situacije, kjer ukrepi za blažitev posledic prejšnje krize ustvarjajo okoliščine za nastanek nove (Jenko 2015). Vsekakor upam, da do tega ne bo prišlo.

Za preverjanje naše hipoteze pa nas zanima, kako se je upad gospodarske dejavnosti odrazil na ODA, kot glavnega vira za doseganje MDG.

5 RAZVOJNA POMOČ (ODA)

5.1 Definicija razvojne pomoči

Definicija razvojne pomoči Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj se glasi "u/radna razvojna pomoč je prenos sredstev v države v razvoju (DVR) neposredno ali pa preko multilateralnih institucij, ki jih izvrši javni sektor in katerih glavni namen je spodbujanje gospodarskega razvoja in blaginje v državi prejemnici ter so koncesijski s koncesijsko stopnjo vsaj 25 odstotkov (izračunano po 10 - odstotni diskontni stopnji)". (OECD 2013).

Razčleniti je potrebno tudi besedno zvezo mednarodno razvojno sodelovanje. V mednarodni skupnosti se zmeraj bolj uveljavlja poimenovanje mednarodno razvojno sodelovanje. To poimenovanje nakazuje spremembe v obliki sodelovanja med državo donatorico in državo prejemnico. Odnos bi naj temeljil na dveh enakovrednih partnericah, in sicer državi donatorici in državi prejemnici (Zrinski 2013, 41).

Prejemnice uradne razvojne pomoči so lahko samo države, ki so na listi OECD-DAC. Vsaka tri leta ta seznam potrdi DAC (Odbor za razvojno pomoč). Vsaka dejavnost ni opredeljena kot razvojna pomoč. Aktivnosti, ki niso klasificirane kot razvojna pomoč, so naslednje:

- vojaška in varnostna pomoč,
- garancije za zasebne kredite,
- finančna pomoč nevladnim organizacijam iz zasebnih virov,
- tuje direktne investicije (Bučar 2013).

Razvojno sodelovanje lahko prav tako klasificiramo na različne načine, tako lahko le-to opredelimo glede na kanale usmerjanja pomoči. Govorimo lahko o dvostranskem in multilateralnem razvojnem sodelovanju. Dvostransko razvojno sodelovanje definiramo še glede na instrumente preko katerih se pomoč usmerja, iz tega sledijo tri skupine dvostranske razvojne pomoči:

- donacije (finančne, v blagu),
- koncesijska posojila,
- tehnična pomoč.

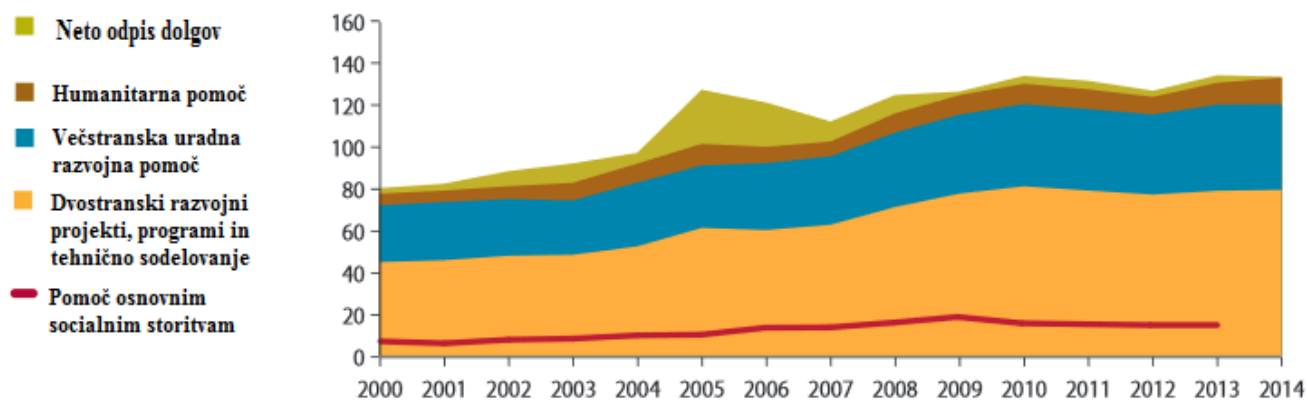
Glede na namen razvojne pomoči poznamo dve veliki skupini: humanitarno pomoč in razvojno pomoč v ožjem pomenu. Da pomoč definiramo kot uradno razvojno pomoč, mora zadoščati trem merilom. Vir te pomoči mora biti javni sektor. Drugi pogoj je, da mora ta pomoč spodbujati gospodarski razvoj in blaginjo v državi, ki to pomoč prejme. Tretji pogoj pa je, da so dani koncesijski pogoji, to pomeni, da je nepovratna finančna pomoč vsaj minimalno 25 odstotkov (Bučar in drugi 2007, 51).

Pri razvojni pomoči v ožjem pomenu besede gre za pomoč namenjeno krepitvi razvojne zmogljivosti države, ki pomoč prejme. Razvojno pomoč v ožjem pomenu besede delimo na tri vsebinske sklope:

- sektorska pomoč, multisektorska pomoč,
- programsko oz. horizontalno pomoč,
- odpis dolgov (Bučar in drugi 2007, 53).

5.2 Gibanje uradne razvojne pomoči pred in med krizo

Graf 5.1: Gibanje uradne razvojne pomoči pred in med krizo

Vir: MDG Gap Task Force (2014, 11).

Analiza grafa: Uradna razvojna pomoč od leta 2000 do leta 2014 nam nudi vpogled v trend gibanja tokov razvojne pomoči. Za našo raziskavo so pomembna leta od 2009 naprej, saj so se takrat že začeli kazati negativni učinki svetovne finančne krize. Graf bom zato podrobneje analizirala od leta 2008 naprej.

Razvojna pomoč držav donatoric skupine DAC (Odbora za razvojno pomoč) se je v letu **2008** zvišala za 10,2 odstotkov v primerjavi z letom prej. V znesku je na letni ravni tako znašala 119,8 milijard dolarjev. Hkrati je bil to do leta 2008 tudi najvišji zabeležen znesek razvojne pomoči, saj so države donatorice v povprečju namenile razvojni pomoči skupno 0,30 odstotka svojega bruto nacionalnega dohodka (OECD 2009). Kljub finančni krizi se je trend rasti razvojne pomoči v letu **2009** nadaljeval. Razvojna pomoč držav donatoric skupine DAC se je v primerjavi z letom 2008 zvišala za 6,8 odstotkov. V tem letu so države donatorice v povprečju namenile razvojni pomoči skupno 0,31 odstotka svojega bruto nacionalnega dohodka (OECD 2010). V letu **2010** je razvojna pomoč držav donatoric skupine DAC znašala 128,7 milijard dolarjev ter se je v primerjavi z letom 2009 zvišala za 6,5 odstotkov. Do takrat je bil to najvišji zabeležen znesek in odstotek razvojne pomoči od leta 1992. Države donatorice so v tem letu razvojni pomoči skupno namenile 0,32 odstotka svojega bruto nacionalnega dohodka (OECD 2011).

Leto **2011** je prineslo spremembe. Razvojna pomoč držav donatoric se je v primerjavi z letom 2010 znižala za 2,7 odstotka in je znašala 133,5 milijard dolarjev. Tako se je prvič po letu 1997 prekinil trend konstantnega naraščanja iz leta v leto. Države donatorice so v tem letu razvojni pomoči skupno namenile 0,31 odstotka svojega bruto nacionalnega dohodka (OECD 2012). Uradna razvojna pomoč je v letu **2012** drugo leto zapored doživela zmanjšanje obsega sredstev. Vrednost je padla za 4 odstotke in je tako v letu 2012 znašala 125,9 milijard dolarjev (MDG Gap Task Force 2013, 14). Glavni razlog za zmanjšanje so bili strogi fiskalni varčevalni ukrepi v državah članicah. Sredstva za večstransko uradno razvojno pomoč so se znižala za 6 odstotkov, sredstva namenjena človekoljubni pomoči pa so se znižala za 11 odstotkov. Bilateralna uradna razvojna pomoč med določenimi državami se je zvišala za 1 odstotek, kljub temu pa se je bilateralna uradna razvojna pomoč najmanj razvitim državam (LDC) znižala za 12,8 odstotkov, kar je v letu 2012 predstavljalo 26 milijard dolarjev. Iz podatkov je tudi razvidno, da se je uradna razvojna pomoč s strani držav donatoric državam v Podсахarski Afriki zmanjšala prvič po letu 2007. V letu 2012 je bila vrednost uradne razvojne pomoči vseh članic Komisije za pomoč pri razvoju skupno ekvivalentna 0,29 odstotka njihovega bruto nacionalnega dohodka (*Gross national income*–GNI).

V letu **2013** je po dveh zaporednih letih zniževanja sredstev namenjenim uradni razvojni pomoči prišlo do ponovnega zvišanja teh sredstev s strani držav donatoric. Razvojna pomoč

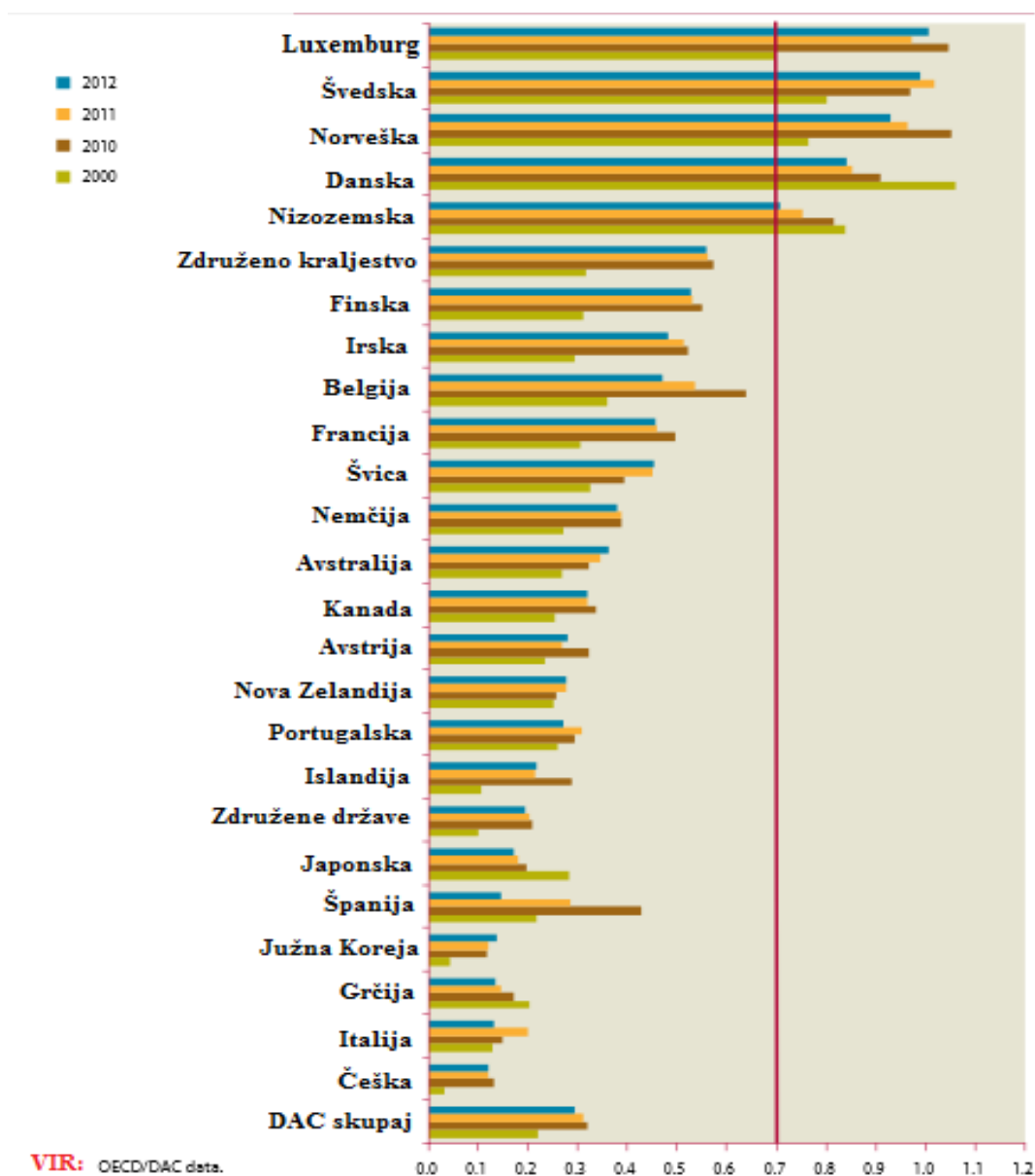
držav donatoric se je v primerjavi z letom 2012 zvišala za 6,1 odstotkov in je znašala 134,8 milijard dolarjev. Kljub finančni krizi so države donatorice ponovno namenile več sredstev razvojni pomoči (OECD 2014). V letu **2014** so tokovi uradne razvojne pomoči ostali stabilni. Razvojna pomoč držav donatoric je v tem letu znašala 135,2 milijard dolarjev. V primerjavi z letom poprej se je zmanjšala za 0,5 odstotka. Države donatorice so v tem letu razvojni pomoči skupno namenile 0,29 odstotka svojega bruto nacionalnega dohodka (OECD 2015).

5.3 Države članice DAC-a in njihovo upoštevanje zavez

Kot smo lahko videli iz analize zgornjega grafa, negativni učinki svetovne finančne krize niso imeli pretiranega negativnega učinka na tokove razvojne pomoči. V celotnem časovnem razponu krize smo krčenje obsega sredstev namenjenih razvojni pomoči zabeležili le v letu 2011 in letu 2012. Pregled po državah nam bo pokazal, katere so tiste države, ki kljub težki finančni situaciji trdno stojijo za svojo namero pomagati državam v razvoju doseči Razvojne cilje tisočletja do leta 2015, in ki celo povečujejo obseg sredstev namenjenih mednarodni razvojni pomoči. Hkrati pa bomo izpostavili tudi države, ki so obseg sredstev v kriznih časih zmanjševale zaradi svojih internih težav. Kljub vsemu lahko zaključimo, da se države članice zavedajo, da so vse obveznosti, ki izhajajo iz zaveze po doseganju mednarodnih razvojnih ciljev ključnega pomena. Posebej bi tukaj izpostavila obvezo držav donatoric, da bodo do leta 2015 skupno in vsaka zase razvojni pomoči namenjale 0,7 odstotka svojega bruto nacionalnega dohodka. Ta obveza zaenkrat še ni bila izpolnjena. Države donatorice naj bi tudi namenjale med 0,15 in 0,20 odstotka svojega bruto nacionalnega dohodka za uradno razvojno pomoč najmanj razvitim državam. Pri sprejemanju programov za po letu 2015 je zelo pomembno, da vse iniciative spremlja inovativen in učinkovit program mednarodnega javnega financiranja (OECD 2015).

Pri analiziranju izpolnjevanja obveznosti posameznih držav članic DAC-a bom posebno pozornost namenila t.i. kriznima letoma 2011 in 2012. To pa zato, ker sta to edini dve leti, ko je prišlo do krčenja sredstev namenjenih razvojni pomoči. S tem ko bomo ugotovili, katere države so krčile sredstva namenjena za razvojno pomoč, bomo posredno ugotovili tudi, katere države so imele največje težave pri spopadanju s krizo. Predpostavimo lahko namreč, da so države donatorice v težavah, v luči fiskalnih varčevalnih ukrepov, varčevale tudi pri sredstvih namenjenih uradni razvojni pomoči.

Graf 5.2: Uradna razvojna pomoč, ki so jo prispevale države članice DAC-a v letih 2000, 2010, 2011 in 2012 (odstotek bruto domačega proizvoda)

Vir: MDG Gap Task Force (2013, 16).

V letu 2012 je 16 od 25 držav članic DAC-a (Odbora za razvojno pomoč) zmanjšalo sredstva namenjena za razvojno pomoč. Strogi fiskalni ukrepi v državah članicah Evropske unije, ki so prav tako članice DAC-a, so glavni razlog, da so določene države donatorice znižale sredstva za razvojno pomoč, saj so z varčevanjem v prvi vrsti reševale same sebe. Uradna razvojna pomoč iz teh držav se je znižala za 8,3 milijarde dolarjev. Glavna »krivca« za ta padec sta bili Španija in Italija. Španija je vrednost svoje pomoči zmanjšala za polovico, Italija pa za več kot tretjino. Še dve drugi državi sta občutno zmanjšali sredstva namenjena za razvojno

pomoč, to sta bili Grčija in Portugalska. Argument, ki so ga te države navedle, da bi upravičile svojo odločitev, je bila finančna kriza in njene posledice. Države, ki se jih kriza ni v tolikšni meri dotaknila, so izpolnjevale svoje zaveze in zasledovale cilj Združenih narodov (nameniti 0,7 odstotka bruto domačega prihodka za razvojno pomoč). Tukaj lahko izpostavim: Dansko, Luksemburg, Nizozemsko, Norveško in Švedsko. Teh 5 držav že od leta 2000 naprej namenja razvojni pomoči 0,7 odstotka bruto domačega prihodka. S tem v celoti izpolnjujejo cilj Združenih narodov. Avstralija in Južna Koreja sta prav tako državi, ki sta kljub krizi za razvojno pomoč iz leta v leto namenjali višji odstotek svojega BDP-ja. Avstralija je v letu 2012 namenila 5,4 milijarde dolarjev razvojni pomoči, Južna Koreja pa je v letu 2012 namenila za razvojno pomoč 1,6 milijarde dolarjev. Obe državi sta se zavezali, da bosta v prihodnjih letih kontinuirano namenjali več sredstev za razvojno pomoč. Nova Zelandija si prizadeva za razvojno pomoč nameniti 455 milijonov dolarjev, kar bi znašalo 0,28 odstotka njenega bruto domačega prihodka. Marca 2013 se je skupini držav DAC-a pridružila Islandija, ki je v letu 2012 za razvojno pomoč namenila 0,22 odstotkov svojega bruto domačega prihodka. Islandija je zanimiv primer, saj je finančna kriza v državi povzročila kolaps bančnega sistema, zaradi česar je imela država velike težave. Kljub vsemu pa si je uspešno opomogla in se aktivno vključila v sistem DAC-a. Maja 2013 se je pridružila še Češka, ki je v letu 2012 za razvojno pomoč namenila 0,12 odstotka svojega bruto domačega prihodka (MDG Gap Task Force 2013, 17).

Tabela 5.1: Vrzeli pri izpolnjevanju obveznosti članic DAC-a v letih 2011, 2012, 2013 in 2014

		Odstotek BDP	Milijarde dolarjev
Uradna razvojna pomoč (v celoti)	Cilj Združenih narodov	0,7	326,3
	Stanje 2014	0,29	135,2
	Razlika 2014	0,41	191,1
Uradna razvojna pomoč do najmanj razvitih držav	Cilj Združenih narodov	0,15-0,20	66,8-89,0
	Stanje 2013	0,10	44,5
	Razlika 2013	0,05-0,10	22,3-44,5

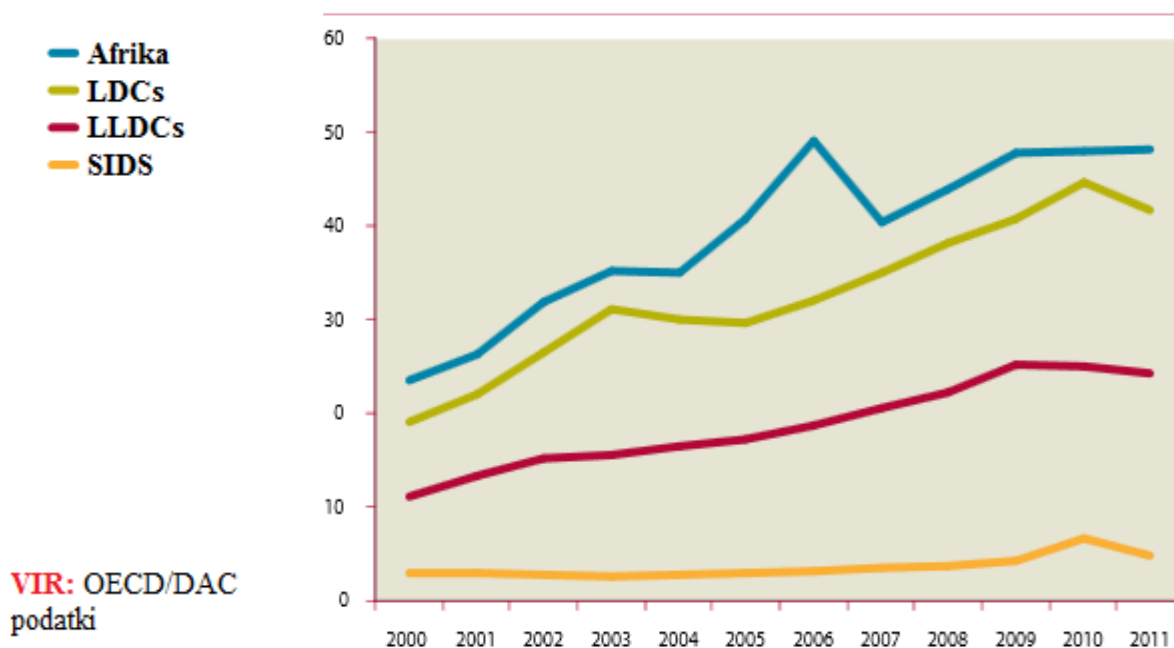
Uradna razvojna pomoč (v celoti)	Cilj Združenih narodov	0,7	300,6
	Stanje 2012	0,29	125,9
	Razlika 2012	0,41	174,7
Uradna razvojna pomoč do najmanj razvitih držav	Cilj Združenih narodov	0,15-0,20	64,7-86,2
	Stanje 2011	0,10	44,7
	Razlika 2011	0,05-0,10	20,0-41,5

Vir: MDG Gap Task Force (2013, 17); MDG-Gap Task Force (2014, 12).

Kot je razvidno iz zgornje tabele je skupna razvojna pomoč vseh članic DAC-a v letu 2012 znašala 0,29 odstotka njihovega združenega bruto nacionalnega prihodka. Vrzel do zastavljenega cilja Združenih narodov je tako znašala 0,41 odstotka združenega bruto nacionalnega prihodka ($0,7 - 0,29 = 0,41$). Za primerjavo, ta razlika je leto poprej, torej v letu 2011, znašala 0,39 odstotka združenega bruto nacionalnega prihodka (MDG Gap Task Force 2013, 17).

V letu 2013 je skupna razvojna pomoč vseh članic DAC-a znašala 0,29 odstotka njihovega združenega bruto nacionalnega prihodka. V letu 2014 je vrednost ostala stabilna, saj smo zabeležili padec za 0,5 odstotka, torej je bila skupna vrednost 0,285 odstotka združenega bruto nacionalnega prihodka. Pomemben podatek, ki ga lahko razberemo iz tabele je naslednji. Čeprav je bila vrednost skupne razvojne pomoči v letih 2012, 2013 in 2014 enaka, torej 0,29 odstotka skupnega bruto nacionalnega prihodka, je to v realni vrednosti pomenilo: v letu 2012 je višina sredstev znašala 125,9 milijard dolarjev, v letu 2013 je bilo sredstev 134,8 milijard dolarjev, v letu 2014 pa je bilo sredstev 135,2 milijard dolarjev. V letu 2012 je bil cilj OZN za razvojno pomoč nameniti 300,6 milijard dolarjev, realiziralo pa se je 125,9 milijard dolarjev. Prišlo je torej do izpada sredstev v višini 174,7 milijard dolarjev. Če za primerjavo pogledamo leto 2014, je bil cilj OZN v tem letu razvojni pomoči nameniti 326,3 milijarde dolarjev, realiziranih pa je bilo 135,2 milijard dolarjev, kar pomeni, da je prišlo do izpada sredstev v višini 191,1 milijard dolarjev. Odstotek namenjen razvojni pomoči je bil enak za obe leti, kljub temu so bila sredstva višja. To lahko pripišemo zvišanju BDP-ja v posameznih državah, ki je posledica okrevanja gospodarstva držav po krizi. Ker so imele države spet na voljo več sredstev, so le-ta v skladu s svojimi zavezami namenjale razvojni pomoči (MDG Gap Task Force 2013, 17).

Graf 5.3: Skupna vrednost razvojne pomoči dodeljene prednostnim skupinam držav v letih 2000 do 2011 (prikaz v milijardah dolarjev, upoštevajoč vrednost dolarja v letu 2010)

Vir: MDG Gap Task Force (2013, 21).

Razvojna pomoč je v prvi vrsti namenjena državam v razvoju, t.i. prejemnicam. Vendar obstajajo tudi znotraj te skupine države, ki so še posebej ogrožene. V to skupino spadajo:

- **Afrika,**
- **LDC** - *Least developed countries* (najmanj razvite države).

Ter dve dodatni skupini držav, ki se zaradi svoje geografske lege štejejo med prednostne prejemnike razvojne pomoči. To sta:

- **LLDC** - *Land locked developing countries* (države v razvoju brez dostopa do morja),
- **SIDS** – *Small island developing States* (majhne otoške države v razvoju) (MDG Gap Task Force 2013, 18).

Zelo pomembno je dejstvo, da je primarni vir financiranja najbolj ogroženih skupin držav dvostranska pomoč donatorjev. Pri temu mehanizmu je financiranje s strani donatorjev v partnerskih državah speljano neposredno in predstavlja približno dve tretjini celotne uradne razvojne pomoči. Dvostranska pomoč donatorjev temelji na prednostnih nalogah držav

donatoric, katerih sprejemanje je pogosto pod vplivom zgodovinskih vezi z državami prejemnicami, pomembno vlogo pa imajo tudi politični in gospodarski razlogi (MDG Gap task Force 2015, 15).

V letu 2014 se je razvojna pomoč najmanj razvitim državam znižala za 16 odstotkov. Velik delež tako visokega odstotka gre na račun odpisa dolgov Mjanmarju v letu 2013, pa vendar četudi izvzamemo odpis teh dolgov, je padec še zmeraj znašal 8 odstotkov (OECD 2015). Državam v razvoju brez dostopa do morja se je pomoč znižala prvič v desetih letih leta 2010, padec pa se je nadaljeval v letu 2011. Razvojna pomoč majhnim otoškim državam v razvoju je znatno narasla v letu 2010, ko je znašala 5 odstotkov BDP. V obdobju med letoma 2000 in 2013 se je pritok razvojne pomoči zvišal v obeh skupinah držav. V državah v razvoju brez dostopa do morja iz 11,4 milijard na 26,1 milijard dolarjev, v skupini majhnih otoških držav v razvoju pa iz 3,1 milijard na 4,5 milijard dolarjev (MDG Gap Task Force 2015, 15).

Tabela 5.2: Seznam držav prejemnic razvojne pomoči v letu 2011 in v letu 2013. Prikazanih je prvih 10 največjih prejemnic ODA (klasifikacija je narejena od več proti manj)

	2011 ODA prejemki (v milijonih dolarjev)		2013 ODA prejemki (v milijonih dolarjev)
Afganistan	6384	Egipt	5506
Demokratična republika Kongo	5216	Afganistan	5262
Etiopija	3364	Vietnam	4086
Pakistan	3341	Mjanmar	3935
Vietnam	3268	Etiopija	3825
Indija	3014	Sirska Arabska Republika	3618
Kenija	2342	Združena republika Tanzanija	3430
Gaza	2301	Kenija	3238
Združena	2294	Turčija	2843

Republika Tanzanija			
Mozambik	1921	Bangladeš	2630
Top 10 skupaj:	33445	Top 10 skupaj:	38372
Delež od skupne ODA (%)	38	Delež od skupne ODA (%)	37

Vir: MDG Gap Task Force (2013, 18); MDG Gap Task Force (2015, 16).

Opazimo lahko, da se razvojna pomoč izrazito koncentrira v majhni skupini izbranih držav. V letu 2011 je 10 največjih držav prejemnic razvojne pomoči prejelo 38 odstotkov celotne razvojne pomoči, ki je bila dana s strani donatoric. V letu 2013 je top 10 držav prejelo 37 odstotkov celotne razvojne pomoči. Afganistan je bil v letu 2011 največji prejemnik razvojne pomoči med vsemi državami v razvoju. V letu 2013 pa je Afganistan uvrščen na visoko drugo mesto največjih držav prejemnic (MDG Gap Task Force 2013, 18–19).

V letu 2013 so se med prvih deset največjih prejemnic ODA uvrstile kar 4 države, ki jih štejemo med države s srednjimi dohodki. To so: Egipt, Vietnam, Sirska Arabska Republika in Turčija. To je zanimivo z vidika, da to niso države iz skupine najmanj razvitih držav (MDG Gap Tsk Force 2015, 15).

Veliko je tudi držav, ki so premalo podprte s strani držav donatoric. OVSE je v letu 2014 izvedla raziskavo, katere izsledki so pokazali, da je bilo v letu 2012 takšnih držav 7, in sicer: Gambija, Gvineja, Madagaskar, Nepal, Niger, Togo in Sierra Leone. Iz te skupine držav je potrebno izpostaviti Gvinejo, Madagaskar in Nepal; saj te tri države prejemajo premalo razvojne pomoči že zadnjih 7 let in so tako ovirane v svojem razvoju in napredku (*prav tam*). Glavna naloga razvojne pomoči je zmanjšati revščino v državah v razvoju. Na globalni ravni razvojna pomoč v razmerju do števila revnih ljudi vidno narašča. To pa ne pomeni, da je uradna razvojna pomoč (ODA) zaslužna za zmanjšanje revščine po svetu ali da sredstva, ki so namenjena pomoči, prispejo do najrevnejših ljudi in držav. Zelo pomembna je pravilna razlaga podatkov, na primer čeprav Podsaharska Afrika dobi največji delež uradne razvojne pomoči, le-ta ne zadošča, saj Podsaharska Afrika ne dobi največjega deleža uradne razvojne pomoči v razmerju na revne ljudi, čeprav ima največji delež ljudi, ki živijo v revščini (MDG Gap Task Force 2013, 20).

Po pregledu gibanja razvojne pomoči pred, med in po krizi; pregledu izpolnjevanja obvez držav članic DAC-a pred, med in po krizi; analizi vrzeli v višini sredstev med zadanim ciljem in realizacijo; ter toku razvojne pomoči najbolj ranljivim skupinam lahko pridemo do sklepa, da svetovna finančna kriza ni imela zadostnih razsežnosti, da bi negativno vplivala na izvajanje programov dodeljevanja ODA. Manjši padec je bilo zaznati v letih 2011 in 2012, v ostalem časovnem obdobju od 2008 do 2014 pa je ODA konstantno rasla in s tem zagotavljala finančno osnovo za uresničevanje Razvojnih ciljev tisočletja.

6 UČINKOVITOST ODPISA DOLGOV DVR IN VPLIV TEGA MEHANIZMA NA POSPEŠEVANJE RAZVOJA

V tem poglavju bom raziskovala povezavo med odpisom dolgov državam v razvoju in razvojem. Zagovorniki odpisa dolga menijo, da ima lahko visoka stopnja dolga negativen učinek na ekonomsko rast zadolžene države. Ekonomska rast kot vemo rezultira v dvigu BDP-ja, napredku, višjemu življenjskemu standardu ljudi itn. Zato se mi zdi pomembno raziskati, kakšen vpliv ima odpis dolgov na zmanjševanje revščine in s tem posledično na ustvarjanje ugodnih pogojev za uresničevanje programa Razvojnih ciljev tisočletja v državah v razvoju, posebej v sklopu 8. Razvojnega cilja–vzpostavitve globalnega partnerstva za napredek in razvoj.

6.1 Visoko zadolžene revne države in Pobuda za odpis dolgov

Pobuda za ustanovitev skupine visoko zadolženih revnih držav (HIPC – *Heavily Indebted Poor Countries*) se je pričela leta 1996. V skupino HIPC štejemo revne države, ki so močno zadolžene. Ker ti dolgovi ovirajo močno zadolžene države pri njihovem gospodarskem razvoju in s tem samo še slabšajo njihovo situacijo, je na globalni ravni prišlo do pobude za večstranski odpis dolgov močno zadolženim državam (MDRI – *Multilateral Debt Relief Initiative*) (MDG Gap Task Force 2013, 51).

HIPC opredeljuje tri minimalne zahteve za udeležbo v programu. Država mora pokazati, da je njen dolg nevzdržen. Določanje trajnosti dolga opredeljuje razmerje med dolgom in izvozom, ki je lahko 150 odstotkov, in delež javnega dolga v razmerju do vladnih prihodkov, ki je lahko v višini 250 odstotkov. Država mora biti dovolj revna, da izpolnjujejo pogoje za posojila iz Mednarodnega združenja Svetovne banke za razvoj in Mednarodnega denarnega sklada za zmanjševanje revščine in spodbujanje gospodarske rasti, ki zagotavljata dolgoročna, brezobrestna posojila najrevnejšim državam na svetu. Nazadnje mora država vzpostaviti tudi evidenco reform za pomoč pri preprečevanju prihodnjih dolžniških kriz (IMF 2015a).

Mednarodna skupnost se zavzema za pošteno razmerje pri prevzemu bremena dolga, to pomeni, da si država upnica in država dolžnica pošteno razdelita to breme, posebej v procesu prestrukturiranja dolga (MDG Gap Task Force 2013, 45).

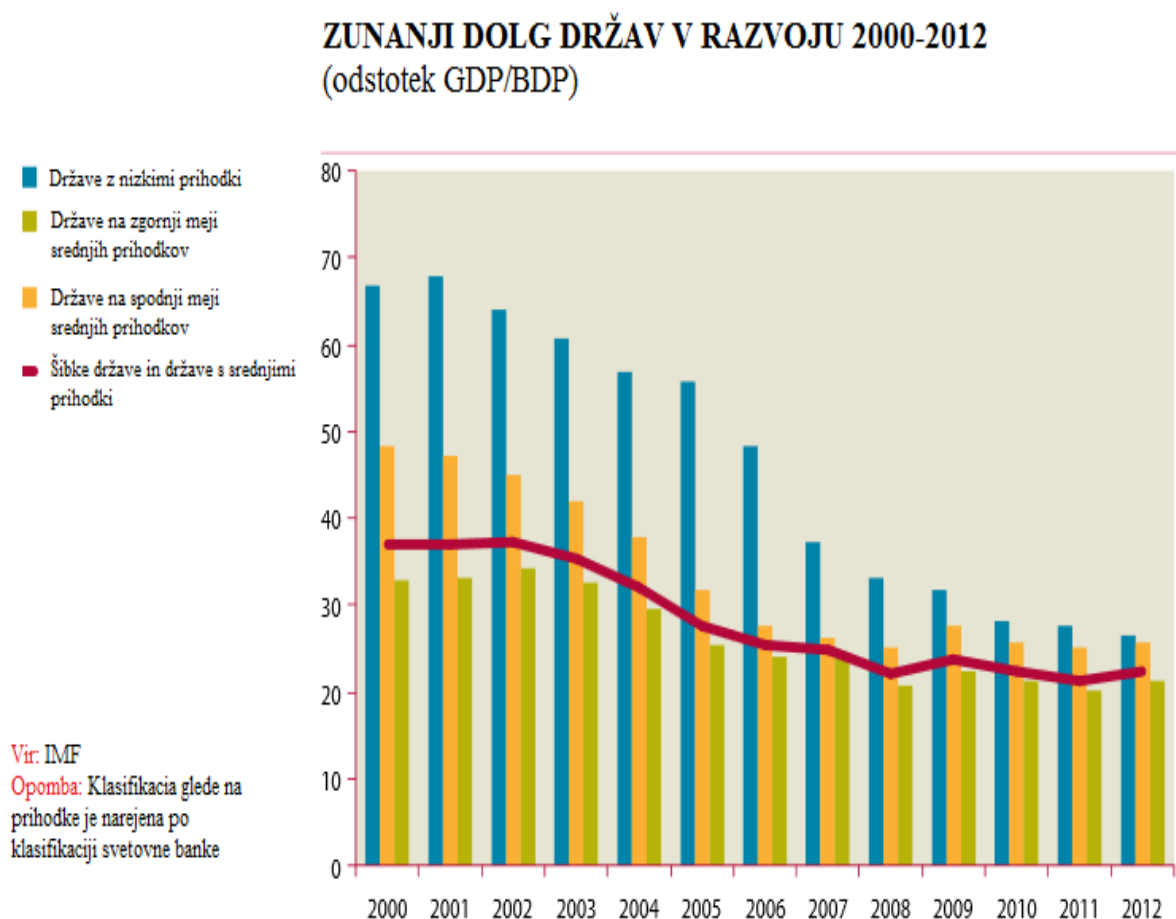
Tabela 6.1: Status držav skupine HIPC pri odpisu dolgov (podatki iz aprila 2015).

35 OPRAVLJENIH POSTOPKOV				
Afganistan	Komori	Gvineja	Malavi	Sao Tome in Principe
Benin	Kongo	Gvineja-Bissau	Mali	Senegal
Bolivija	Slonokoščena obala	Gvajana	Mavretanija	Sierra Leone
Burkina Faso	Demokratska Republika Kongo	Haiti	Mozambik	Togo
Burundi	Etiopija	Honduras	Nikaragva	Uganda
Kamerun	Gambija	Liberija	Niger	Združena Republika Tanzanija
Centralna Afriška Republika	Gana	Madagaskar	Ruanda	Zambija
Čad				
3 DRŽAVE V FAZI PREDPRIPRAVE				
Eritreja	Somalija	Sudan		

Vir:MDG Gap Task Force (2015, 38).

Aprila 2015 je 36 držav članic te skupine doseglo t.i. točko zaključka. Vseh članic v tej skupini je 39. Točka zaključka pomeni, da odpis dolga določeni državi postane nepreklicen. Druge države v razvoju, ki niso članice skupine HIPC, so svoje dolgove prestrukturirale s pomočjo zasebnih in uradnih upnikov (MDG Gap Task Force 2015, 38).

Graf 6.1: Zunanji dolg držav v razvoju med letoma 2000 in 2012.

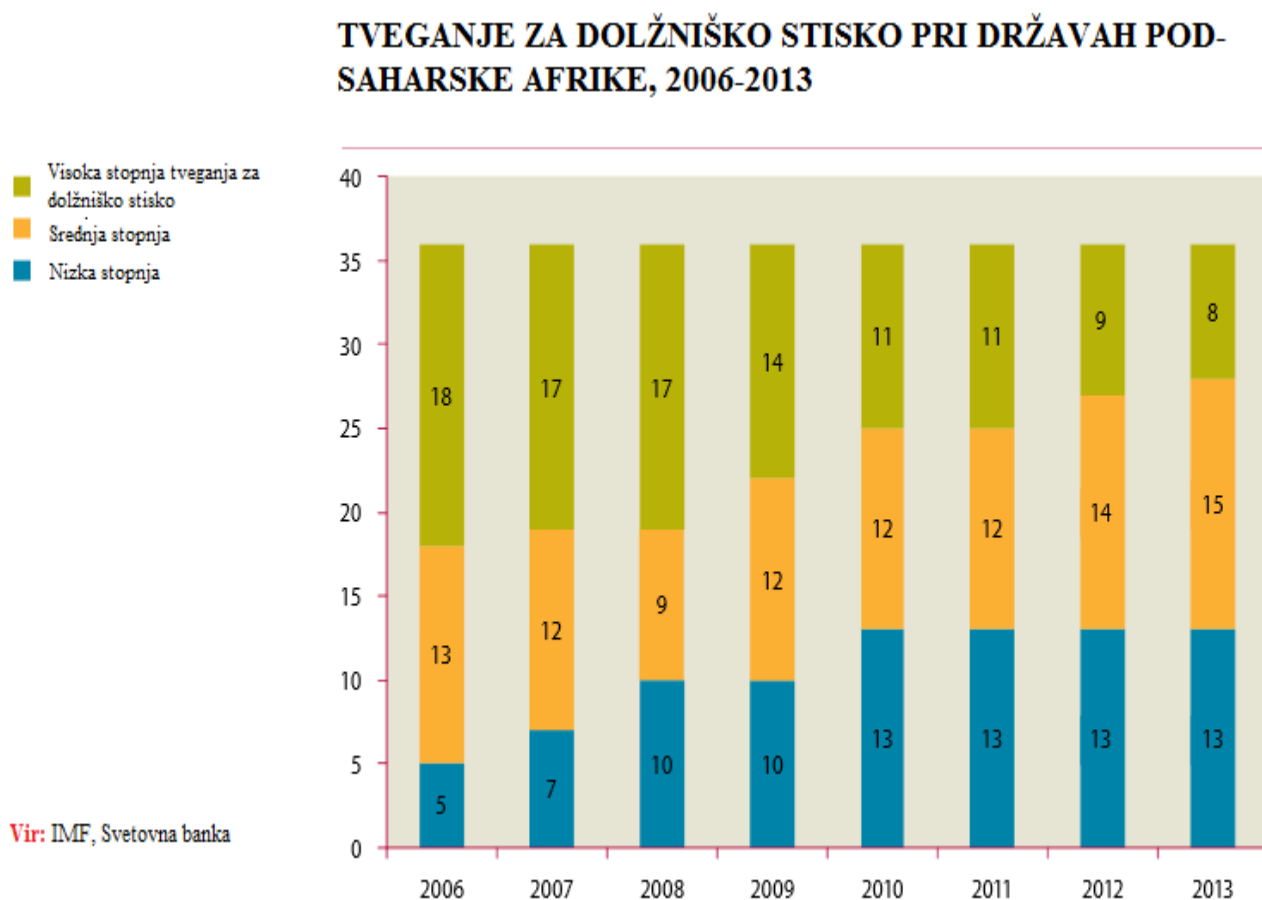

Vir: MDG Gap Task Force (2013, 46).

Iz zgornjega grafa je razvidno, da se je v letih 2000 do 2012 zunanji dolg v razmerju do BDP v državah z nizkimi in srednjimi dohodki bistveno zmanjšal. To je seveda zelo pozitiven podatek. Vendar te številke »zamaskirajo« velik problem, ki se pojavlja v skupini držav z nižjimi srednjimi dohodki. V tej skupini se nahajajo države, pri katerih je opaziti večletni trend dolžniške krize, prav tako pa imajo tudi zelo visoko razmerje med dolgom in BDP. V tej skupini se od leta 2009 naprej opazi tudi zaustavitev upada višine zunanjega dolga v razmerju do BDP. Pride celo do rahlega povišanja na prehodu iz leta 2008 na 2009, hkrati pa povišanje lahko opazimo tudi na prehodu iz leta 2011 na 2012 (MDG Gap Task Force 2015, 40).

Potrebno je izpostaviti problematiko Karibskega otočja, saj predstavlja vzorčni primer za veliko majhnih držav. Pred finančno krizo je veliko držav zmanjšalo svoj zunanji dolg, njihovo gospodarstvo pa je imelo rast. Gospodarstvo Karibskega otočja je močno odvisno od gospodarstva Združenih držav Amerike in Evrope ter od turizma, zato je imela finančna kriza velik negativen vpliv na to območje kot celoto (MDG Gap Task Force 2013, 47).

Graf 6.2: Tveganje za dolžniško stisko pri državah pod-Saharske Afrike med letoma 2006 in 2013.

Vir: MDG Gap Task Force (2013, 48).

Države Podsaharske Afrike štejejo pod najbolj ranljivo skupino držav. To je tudi ena izmed skupin držav, v kateri je izpolnjevanje programa Razvojnih ciljev tisočletja bistvenega pomena za izboljšanje življenjskih razmer prebivalstva. Situacija v državah Podsaharske Afrike se precej razlikuje od tiste v Karibskem otočju. Na območju Podsaharske Afrike je imelo veliko držav koristi od Pobude za odpis dolgov in drugih programov mednarodne skupnosti na področju prestrukturiranja državnih dolgov v zadnjih dvajsetih letih. IMF in

Svetovna Banka sta ocenila, da je bilo v letu 2006 18 držav Podsaharske Afrike visoko ogroženih, da zapadejo v dolžniško stisko, v letu 2013 pa je bilo ogroženih 8 držav. Iz tega primera je razvidno, kako pomembno vlogo je imela in še ima Pobuda za odpis dolgov ter da visoko zadolženim državam dejansko omogoča nov začetek (MDG Gap Task Force 2013, 47).

Leta 2008 je svetovna finančna kriza državam v razvoju zadala velik udarec. Prisiljene so bile absorbirati velik šok. To se je pokazalo predvsem v fiskalnih primanjkljajih in pa v tem, da te države niso bile sposobne servisirati in redno plačevati svojih obveznosti do svojih upnikov. V državah so se povečali javno-finančni primanjkljaji kot odziv na krizo. Države v razvoju so se bile prisiljene zadolževati zaradi posledic svetovne finančne krize po višji obrestni meri, saj so imele zaradi posledic krize (šibkejša gospodarska rast, padec BDP itn.) nižjo bonitetno oceno in so zato v mednarodni skupnosti veljale kot nezanesljiv finančni partner z višjo stopnjo tveganja za sodelovanje (MDG Gap Task Force 2015, 38–42). Države z višjim srednjim dohodkom, ki so imele pred nastopom krize na računih presežke, so v času krize vse te presežke porabile za svoj obstanek in normalno delovanje. Države z nizkimi dohodki, ki pa so se že pred nastopom svetovne finančne krize srečevale s primanjkljajem, so bile v še slabšem položaju, saj se je njihov primanjkljaj samo še povečal. Države z nižjim srednjim dohodkom so v letih od 2013 do 2015 izboljšale svoj plačilno bilančni primanjkljaj, vendar so še zmeraj v deficitu in tako ostajajo ranljive za potencialne nove krize. Kriza je prinesla številne težave, kar pa seveda ni presenetljivo, saj so imele težave tudi razvite države, vendar lahko po analizi podatkov kljub temu zaključimo, da v DVR kljub krizi na splošno ni prišlo do porasta zadolžitev do take mere, da bi to bistveno poslabšalo njihov položaj (*prav tam*).

7 VPLIV SODELOVANJA DRŽAV V RAZVOJU V MEDNARODNI TRGOVINI NA NJIHOV RAZVOJ IN GOSPODARSKI POLOŽAJ

Mednarodna trgovina prinaša za DVR veliko prednosti; krepi gospodarstvo države, posledično se s tem zviša življenjski standard državljanov, hkrati pa se okrepi tudi denarna valuta (K. 2012). Finančne krize so pogosto povzročitelji večjih motenj v delovanju mednarodne trgovine. Zadnja globalna finančna kriza je bila vzrok za največjo gospodarsko recesijo po drugi svetovni vojni. Padec mednarodne trgovine pa je bil občuten (Tabela 4). Obstaja več dejavnikov, ki v času krize vplivajo na padec trgovine. Izpostavila bom tri, ki se mi zdijo najpomembnejši:

- Pojav protekcionizma.
- Začasno zmanjšano povpraševanje po uvoženem blagu in storitvah (finančne krize vplivajo na gospodarsko rast države in posledično, preko manjšega povpraševanja, tudi na mednarodno trgovino).
- Vpliv finančnih omejitev (posledica krize je kreditni krč in zmanjšanje medsebojnega zaupanja, to pa močno oteži financiranje trgovine).

Tabela 7.1: Gibanje globalnega BDP in izvoza v obdobju 2007–2011 (realno, v %).

	2007	2008	2009	2010	2011
BDP	3,4	1,4	-2,4	3,6	2,4
Izvoz	5,5	2,2	-12	14,5	5

Vir: WTO (2014, 148).

Skladno z gibanjem gospodarske dinamike se je gibala tudi mednarodna trgovina. Svetovna finančna kriza je svoj vrh dosegla leta 2009. Takrat se je mednarodna trgovina realno skrčila za 12 odstotkov, to je večji padec, kot ga je v tem letu zabeležil globalni BDP. Blagovna menjava se je v najbolj kriznem letu zmanjšala za 23 odstotkov, trgovina s storitvami pa za 13 odstotkov. V letih, ki so sledila beležimo okrevanje, kot je razvidno iz zgornje tabele (Tabela 4), vendar je le-to postopno. V letu 2011 je svetovna trgovina rasla zelo počasi, to lahko pripišemo počasni ekonomski rasti v razvitih državah. Trend počasne rasti se je nadaljeval tudi v letu 2012. V tem letu je trgovina v državah v razvoju in v gospodarstvih v tranziciji prehitela svetovno gospodarstvo. V celotnem deležu svetovne trgovine je tako delež trgovine

v državah v razvoju v letu 2012 narasel na 44,4 odstotkov. Delež trgovine v afriških državah je znašal le 3,5 odstotka, delež svetovne trgovine v najmanj razvitih državah pa je v letu 2012 znašal samo 1,1 odstotka. V letih 2013 in 2014 smo bili priča stabilizaciji mednarodne trgovine, vendar je okrevanje še zmeraj počasno (MDG Gap Task Force 2013, xii).

Po analizi lahko trdim, da so se negativni vplivi svetovne finančne krize najbolj močno izrazili prav na področju mednarodne trgovine. Prvi negativni učinki, ki so prinesli zmanjšanje obsega trgovanja, so se pokazali že v letu 2009, mednarodno trgovanje pa do popolnosti ni okrevalo vse do danes. Negativni učinki zmanjšanja mednarodne trgovine so se kazali tako v razvitih državah kot v državah v razvoju.

8 SKLEP

V letu 2015 se je zaključil program Razvojnih ciljev tisočletja. Vsi cilji niso bili doseženi, a vendar je bila podana ocena, da je bil dosežen napredek zadovoljiv in v skladu z zmožnostmi mednarodne skupnosti. Sprejet pa je bil tudi že nov program, imenovan Trajnostni razvojni cilji, ki nadaljuje načrtane smernice.

Veliko dejavnikov je imelo vpliv na doseganje Razvojnih ciljev tisočletja. V svojem diplomskem delu sem se osredotočila na vpliv svetovne finančne krize. Ker je sama kriza zelo obširen pojem za raziskovanje, sem izbrala tri dejavnike, za katere sem predvidevala, da je in bo imela svetovna finančna kriza nanje velik vpliv. Izbrala sem področje uradne razvojne pomoči, zunanjih dolgov držav v razvoju in sodelovanje držav v mednarodni trgovini. Ti dejavniki imajo zelo močan vpliv na delovanje držav in posledično tudi na mednarodno skupnost. Stabilne države z zdravim gospodarskim razvojem so ključne za razvoj in zagotavljanje visokega življenjskega standarda, spet to pa ustvarja ugodno klimo za doseganje Razvojnih ciljev tisočletja.

Uradna razvojna pomoč je bila področje, kjer sem pričakovala velik vpliv svetovne finančne krize. Prepričana sem bila, da bodo države donatorice zmanjševale finančna sredstva, namenjena razvojni pomoči, saj so se tudi same srečevale z negativnimi posledicami krize. Vendar temu ni bilo tako. Zmanjševanju sredstev smo bili priča samo v letu 2011 in 2012, dve leti pa sta veliko premalo, da bi lahko govorili o trendu. Prav tako je bil program Milenijskih razvojnih ciljev sprejet za obdobje 15-ih let in dve leti, v katerih beležimo upad, sta premalo, da bi lahko govorili o bistvenem vplivu na uresničevane. Še posebej, če smo v ostalih letih beležili konstantno rast tokov uradne razvojne pomoči.

Zunanji dolg DVR za te države predstavlja veliko breme, zato je program za odpis dolgov tako pomemben, saj državam omogoča nov začetek. Kriza je vplivala na plačilno bilančne primanjkljaje, to pa je vodilo v nizko gospodarsko rast in padeč BDP-ja. Države so se bile primorane zadolževati, kriza je torej prinesla težave, kar pa seveda ni presenetljivo, saj so imele težave tudi razvite države, vendar lahko po analizi podatkov kljub temu zaključimo, da v DVR kljub krizi na splošno ni prišlo do porasta zadolžitvev do take mere, da bi to bistveno poslabšalo položaj teh držav.

Po analizi podatkov lahko zaključim, da so se največji negativni učinki krize kazali prav na področju mednarodne trgovine. Prvi negativni vplivi so se pokazali že v letu 2009, mednarodna trgovina pa do popolnosti ni okrevala vse do danes.

Na podlagi vseh zbranih podatkov lahko hipotezo **svetovna finančna kriza je eden izmed glavnih vzrokov, da MRC ne bodo v celoti doseženi do leta 2015** v sklepu le delno potrdim.

Razvite države so uvedle restriktivno politiko, da bi zaščitile lasten obstoj in gospodarstvo. Razvojna pomoč je bila eno izmed prvih področij, kjer se je dalo privarčevati. Kljub temu države zaradi zavezujočih sporazumov niso mogle popolnoma prenehati s transakcijami namenjenimi razvojni pomoči, in ravno tukaj je razlog, da svoje hipoteze ne morem v celoti potrditi. Finančna kriza je imela velik vpliv na tokove razvojne pomoči predvsem v letu 2011, 2012 in deloma 2013, vendar ne smemo pozabiti, da kriza ni bila prisotna v celotnem časovnem obdobju, ki je bilo namenjeno doseganju Razvojnih ciljev tisočletja. Večina držav se je držala svojih obvez. Točna določitev vzrokov, ki so botrovali temu, da cilji ne bodo v celoti doseženi, je zelo kompleksna in je lahko predmet samostojnega diplomskega dela. Upamo lahko, da bo post-milenijska agenda, ki se bo spopadla še s preostalimi problemi človeštva, uspešno nadaljevala delo.

Čisto za konec bi v razmislek podala naslednjo misel: *“We make the future sustainable when we invest in the poor, not when we insist on their suffering”* (Gates and Gates 2014). kar v prevodu pomeni, da lahko prihodnost naredimo trajnostno samo v primeru, da vlagamo v revne in ne da vztrajamo pri tem, da trpijo.

9 LITERATURA

1. Bučar, Maja, Mojmir Mrak in Helena Kamnar. 2007. Mednarodno razvojno sodelovanje Republike Slovenije, *IB revija* 41 (3–4). Dostopno prek: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YQXI5V5M/a4769f20-8fd2-47af-a18c-716f8bd8513e/PDF> (15. december 2015).
2. Bučar, Maja. 2013. *Odnosi Sever-Jug, Študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Conerly, Bill. 2013. Oil Price Forecast for 2013–2014: Falling Prices. *Forbes*, 1. maj. Dostopno prek: <http://www.forbes.com/sites/billconerly/2013/05/01/oil-price-forecast-for-2013-2014-falling-prices/#7bd645c31cc4> (22. februar 2016).
4. Društvo za Združene narode za Slovenijo. 2015a. *4. milenjski razvojni cilj: Zmanjšati smrtnost otrok*. Dostopno prek: <http://www.milenjski-cilji.si/cilji/otroci> (17. januar 2015).
5. --- 2015b. *5. milenjski razvojni cilj: Izboljšati zdravje mater*. Dostopno prek: <http://www.milenjski-cilji.si/cilji/matere> (17. januar 2015).
6. ---. 2015c. *6. milenjski razvojni cilj: Boriti se proti virusu HIV/AIDSu, malariji in drugim boleznim*. Dostopno prek: <http://www.milenjski-cilji.si/cilji/bolezni> (17. januar 2015).
7. --- 2015č. *7. milenjski razvojni cilj: Zagotoviti okoljsko trajnost*. Dostopno prek: <http://www.milenjski-cilji.si/cilji/okolje> (20. januar 2015).
8. --- 2015d. *8. milenjski razvojni cilj: Vzpostaviti globalno partnerstvo za razvoj*. Dostopno prek: <http://www.milenjski-cilji.si/cilji/partnerstvo> (20. januar 2015).

9. Encyclopedia Britannica. 2015. *United Nations Development Programme (UNDP)*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/616405/United-Nations-Development-Programme-UNDP> (14. januar 2015).
10. Evropska komisija. 2014. *Finančna in gospodarska kriza: Razlogi za širitev krize*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/why_did_the_crisis_spread/index_sl.htm (3. marec 2015).
11. FAO. 2014. Graph of the Day: Progress toward Millennium Development Goals and World Food Summit targets for global food insecurity, 1990–2014. *Before It's News*, 9. december. Dostopno prek: <http://beforeitsnews.com/environment/2014/12/graph-of-the-day-progress-toward-millennial-development-goals-and-world-food-summit-targets-for-global-food-insecurity-1990-2014-2515838.html> (11. oktober 2014).
12. Gates, Bill and Melinda Gates. 2014. 3 Myths that block progress for the poor. *2014 Gates Annual Letter*, January. Dostopno prek: <http://www.gatesfoundation.org/Who-We-Are/Resources-and-Media/Annual-Letters-List/Annual-Letter-2014> (25. januar 2015).
13. Government of the Netherlands. 2015. *Development cooperation: Millenium Development Goals (MDGs)*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/issues/development-cooperation/milleneum-development-goals-mdgs?gclid=CLDC2b-V-LgCFa7JtAodXjwA2w> (12. januar 2015).
14. IMF – International Monetary Fund. 2015a. *Factsheet: Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative*. Dostopno prek: <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm> (20. januar 2016).
15. ---2015b. *Global Financial Stability Report: A Report by the Monetary and Capital Markets Department on Market Developments and Issues*. Dostopno prek: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/> (22. februar 2016).

16. Jenko, Miha. 2015. Čeprav stare finančne krize še zdaleč ni konec, na obzorju že nastaja nova. *Delo*, 29. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/ekonomija/ceprav-stare-financne-krize-se-zdalec-ni-konec-na-obzorju-ze-nastaja-nova.html> (22. februar 2016).
17. K., Pi. 2012. Kaj se lahko naučimo od držav v razvoju?: Zdravilo za gospodarsko krizo: vzpon srednjega razreda, trgovina, državni kapitalizem, izgon korupcije, močna civilna družba. *Delo*, 16. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/gospodarstvo/makromonitor/kaj-se-lahko-naucimo-od-drzav-v-razvoju.html> (27. december 2015).
18. MDG Gap Task Force. 2013. *Millenium Development Goal 8 – The Global Partnership for Development: The Challenge We Face – MDG Gap Task Force Report 2013..* Dostopno prek: http://www.un.org/en/development/desa/policy/mdg_gap/mdg_gap2013/mdg_report_2013_en.pdf (21. avgust 2014).
19. --- 2014. *Millenium Development Goal 8 – The State of the Global partnership for development – MDG Gap Task Force Report 2014.* Dostopno prek: http://www.un.org/en/development/desa/policy/mdg_gap/mdg_gap2014/2014GAP_FULL_EN.pdf (21. avgust 2015).
20. --- 2015. *Millenium Development Goal 8 – Taking Stock for the Global Partnership for Development – MDG Gap Task Force Report 2015.* Dostopno prek: http://www.un.org/en/development/desa/policy/mdg_gap/mdg_gap2015/2015GAP_FULLREPORT_EN.pdf (25. december 2015).
21. Moseley, Fred. 2009. The U.S. economic crisis: Causes and solutions. *International Socialist Review*, 64 (marec). Dostopno prek: <http://www.isreview.org/issues/64/feat-moseley.shtml> (10. februar 2015).
22. OECD – Better policies for better lives. 2009. *Development aid at its highest level ever in 2008.* Dostopno prek: <http://www.oecd.org/development/developmentaidatitshighestleveleverin2008.htm> (21. december 2015).

23. --- 2010. *Development aid rose in 2009 and most donors will meet 2010 aid target.* Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dac/stats/developmentaidrosein2009andmostdonorswillmeet2010aidtargets.htm> (21. december 2015).
24. --- 2011. *Development aid reaches an historic high in 2010.* Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dac/stats/developmentaidreachesanhistorichighin2010.htm> (21. december 2015).
25. --- 2012. *Development: Aid to developing countries falls because of global recession.* Dostopno prek: <http://www.oecd.org/newsroom/developmentaidtodevelopingcountriesfallsbecauseofglobalrecession.htm> (21. december 2015).
26. --- 2013. *Definition ODA.* Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm> (3. maj 2013).
27. --- 2014. *Aid to developing countries rebounds in 2013 to reach an all-time high.* Dostopno prek: <http://www.oecd.org/newsroom/aid-to-developing-countries-rebounds-in-2013-to-reach-an-all-time-high.htm> (21. december 2015).
28. --- 2015. *Development aid stable in 2014 but flows to poorest countries still falling.* Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dac/stats/development-aid-stable-in-2014-but-flows-to-poorest-countries-still-falling.htm> (21. december 2015).
29. Podgornik, Ana, Adriana Aralica, Boštjan Jerman, Alen Toplišek, Jana Mahorčič in Martin Brumec. 2011. *Milenijski razvojni cilji: Na poti uresničevanja.* Dostopno prek: <http://www.skupaj-mocnej.si/wp-content/uploads/2013/06/Milenijski-Razvojni-Cilji.pdf> (15. januar 2015).
30. Pogge, Thomas. 2005. *The First UN Millenium Development Goal: A Cause for celebration?* Dostopno prek: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--stat/documents/publication/wcms_087882.pdf (14. avgust 2015).

31. Prašnikar, Janez in Andreja Cirman, ur. 2008. *Globalna finančna kriza in eko strategije podjetij: dopolnjevanje ali nasprotovanje*. Ljubljana: Časnik Finance.
32. Rant, Vasja. 2008. Anatomija globalne finančne krize. V *Globalna finančna kriza in eko strategije podjetij: dopolnjevanje ali nasprotovanje*, ur. Janez Prašnikar in Andreja Cirman, 55–68. Ljubljana: Časnik Finance.
33. Shirai, Sayuri. 2009. The Impact of the US Subprime Mortgage Crisis on the World and East Asia: Through Analyses of Cross-border Capital Movements. *ERIA Discussion Paper Series*, 2009-10 (april). Dostopno prek: <http://www.eria.org/pdf/ERIA-DP-2009-10.pdf> (9. februar 2015).
34. Skupna prihodnost 2015a. *Razvojni cilji tisočletja: Izkoreniniti skrajno revščino in lakoto*. Dostopno prek: <http://www.milenijski-cilji.org/razvojni-cilji/47-izkoreniniti-skrajno-revscino.html> (15. januar 2015).
35. --- 2015b. *Razvojni cilji tisočletja: Doseči univerzalno osnovnošolsko izobrazbo*. Dostopno prek: <http://www.milenijski-cilji.org/razvojni-cilji/48-univerzalna-osnovnosolska-izobrazba.html> (15. januar 2015).
36. --- 2015c. *Razvojni cilji tisočletja: Zagotoviti enakost med spoloma in dati več moči ženskam*. Dostopno prek: <http://www.milenijski-cilji.org/razvojni-cilji/49-reenakost-med-spoloma.html> (15. januar 2015).
37. --- 2015č. *Razvojni cilji tisočletja: Zmanjšati smrtnost otrok*. Dostopno prek: <http://www.milenijski-cilji.org/razvojni-cilji/50-zmanjsati-smrtnost-otrok.html> (15. januar 2015).
38. --- 2015d. *Razvojni cilji tisočletja: Izboljšati zdravje mater*. Dostopno prek: <http://www.milenijski-cilji.org/razvojni-cilji/51-izboljsati-zdravje-mater.html> (15. januar 2015).

39. --- 2015e. *Razvojni cilji tisočletja: Boriti se proti virusu HIV/Aidsu, malariji in drugim boleznim*. Dostopno prek: <http://www.milenijski-cilji.org/razvojni-cilji/52-boriti-proti-virusom.html> (15. januar 2015).
40. --- 2015f. *Razvojni cilji tisočletja: Zagotoviti okoljsko trajnost*. Dostopno prek: <http://www.milenijski-cilji.org/razvojni-cilji/53-zagotoviti-okoljsko-trajnost.html> (15. januar 2015).
41. --- 2015g. *Razvojni cilji tisočletja: Razvoj globalnega partnerstva za razvoj*. Dostopno prek: <http://www.milenijski-cilji.org/razvojni-cilji/54-razvoj-globalnega-partnerstva.html> (15. januar 2015).
42. Smaghi, Lorenzo Bini. 2008. *The financial crisis and global imbalances – two sides of the same coin*. Dostopno prek: <http://www.bis.org/review/r081212.pdf> (6. maj 2015).
43. Strašek, Sebastjan in Nataša Špes. 2009. *Poslovni ciklusu in finančne krize*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za ekonomsko diagnozo in prognozo.
44. Štiblar, Franjo. 2008a. *Globalna kriza in Slovenci*. Dostopno prek: <http://www.pf.uni-lj.si/media/stiblar.kriza.in.slovenija.pdf> (10. februar 2015).
45. --- 2008b. *Svetovna kriza in Slovenci – kako jo preživeti?* Ljubljana: ZRC SAZU.
46. Tomovič, Brina. 2015. Kitajski znanstvenik: Tveganje podnebnih sprememb na Kitajskem vse večje. *MMC RTV Slovenija*, 22. marec. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/okolje/kitajski-znanstvenik-tveganje-podnebnih-sprememb-na-kitajskem-vse-vecje/361131> (16. april 2015).
47. UNIS Vienna, United Nations Information Centre. 2014 *Razvojni cilji tisočletja*. Dostopno prek: <http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/topics/2013/mdg.html> (11. julij 2014).

48. United Nations. 2010. *We can end poverty, Millenium Development goals 2015: UN Summit, 20–22 September, New York*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/mdg/summit2010/> (13. januar 2015).
49. --- 2013. *The Millenium Development Goals Report 2013*. Dostopno prek: <http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/report-2013/mdg-report-2013-english.pdf> (20. avgust 2014).
50. ---. 2014. *The Millenium Development Goals Report 2014*. Dostopno prek: <http://www.un.org/millenniumgoals/2014%20MDG%20report/MDG%202014%20English%20web.pdf> (10. oktober 2014).
51. WTO – World trade organization. 2014. *World Trade Report 2014 – Trade and development: Recent trends and the role of the WTO*. Dostopno prek: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report14_e.pdf (15. december 2015).
52. Zrinski, Urška. 2013. *Učinkovitost razvojnega sodelovanja in upravljanje javnih financ: primer Moldavije in Kirgizistana*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.